

Lingüística i ciències del llenguatge

Report elaborat sota la coordinació de Joan A. Argenter, amb la col·laboració de Sergi Balari, Emili Boix, Joaquim Llisterrí i Núria Sebastian

SUMARI

Abreviacions	1279
Resum	1281
Pròleg	1282
1. Introducció i marc generals	1283
2. La recerca en lingüística i sociolingüística: entorn institucional i resultats	1286
3. La recerca en psicolingüística: entorn institucional i resultats	1298
4. Conclusions i recomanacions	1305

ABREVIACIONS

€	euro	GREAL	Grup de Recerca sobre Ensenyament i Aprenentatge de Llengües
ATLAS	Applied Technologies on Language and Speech	GrEPAD	Grup d'Estudis de Pragmàtica i Anàlisi del Discurs
CAD	Cercle d'Anàlisi del Discurs	GRIAL	Grup de Recerca Interuniversitari en Aplicacions Lingüístiques
CAP	centre d'atenció primària	GRMLC	Grup de Recerca en Lingüística Matemàtica
CIDEM	Centre d'Innovació i Desenvolupament Empresarial	ICE	Institut de Ciències de l'Educació
CIEMEN	Centre Nacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions	ICREA	Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats
CIEN	Comunicació Intercultural i Estratègies de Negociació	IEC	Institut d'Estudis Catalans
CIRIT	Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica	IGSOC	International Graduate School of Catalonia
CIS	Centre d'Investigacions Sociològiques	ISC	Institut de Sociolingüística Catalana
CLIC	Centre de Llenguatge i Computació	IULA	Institut Universitari de Lingüística Aplicada
CNRS	Centre Nacional de la Recerca Científica	IULATERM	Lèxic, Terminologia, Discurs Especialitzat i Enginyeria Lingüística
CRALLE	Centre de Recerca en l'Aprenentatge de Llengües Estrangeres	LAICOM	Laboratori d'Anàlisi Instrumental de la Comunicació
CREL	Centre de Referència en Enginyeria Lingüística	LaLI	Laboratori de Lingüística Informàtica
CUSC	Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació	LATEL	Laboratori de Tecnologies Lingüístiques
DGPL	Direcció General de Política Lingüística	LATRAL	Grup de Lingüística Aplicada: Tractament del Llenguatge
DiLLE	Grup de Recerca en Didàctica de la Llengua i la Literatura Estrangeres	LOGOS	Grup de Recerca en Lògica, Llenguatge i Cognició
DURSI	Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació	MCT	Ministeri de Ciència i Tecnologia
ELF	Endangered Languages Fund	MECE	Ministeri d'Educació, Cultura i Esports
ESF	Fundació Europea de la Ciència	PACTE	Grup sobre el Procés d'Adquisició de la Competència Traductora i Avaluació
FEL	Foundation for Endangered Languages	SCI	<i>Science Citation Index</i>
FPI	formació de personal investigador	SOAS	School of Oriental and African Studies
GALI	Gabinet d'Assessorament Lingüístic per a la Immigració	SSCI	<i>Social Science Citation Index</i>
GED	Grup d'Estudis del Discurs	TALP	Centre de Tecnologia i Aplicacions del Llenguatge i de la Parla
GELA	Grup d'Estudi de les Llengües Amenaçades	TERMCAT	Centre de Terminologia per a la Llengua Catalana
GGT	Grup de Gramàtica Teòrica	TRADUMÀTICA	Grup de Recerca en l'Àmbit de les Tecnologies de la Informació Aplicada a la Traducció
GIFE	Grup de Recerca en Fonètica Experimental	UAB	Universitat Autònoma de Barcelona
glicUB	Grup d'Investigació en Lingüística Computacional		
GLICOM	Grup de Lingüística Computacional		
GR@EL	Grup de Recerca sobre Adquisició, Aprenentatge i Ensenyament de Llengües		
GRADIT	Grup d'Estudis d'Argumentació Discursiva i Traducció		

UB	Universitat de Barcelona	UOC	Universitat Oberta de Catalunya
UdG	Universitat de Girona	UPC	Universitat Politècnica de Catalunya
UdL	Universitat de Lleida	UPF	Universitat Pompeu Fabra
UE	Unió Europea	URL	Universitat Ramon Llull
UNESCO	Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura	URV	Universitat Rovira i Virgili
		UVic	Universitat de Vic

RESUM

S'hi exposen els problemes preliminars: *a)* fronteres imprecises amb àrees afins, tant a l'hora d'identificar grups com projectes, per raons científiques i administratives (recobriment d'àrees, informació de les fonts no diferenciada), *b)* dificultat d'aplegar una informació sistemàtica, atesa la complexitat de la matèria, l'abast de les disciplines i les àrees lingüístiques, l'heterogeneïtat de les dades i la incompletesa de les fonts, *c)* inexistència de repertoris bibliogràfics fiables i *d)* inexistència d'indicadors bibliomètrics universalment acceptats en l'àmbit de les humanitats i les ciències socials.

S'analitzen les oportunitats que ofereixen els marcs europeu, espanyol i català —agències de finançament públiques, fundacions, empreses, administracions— i es comptabilitzen centres, grups, personal, projectes, inversions. El report identifica deu línies de recerca, a l'entorn de les quals agrupa centres, equips, projectes de recerca i publicacions orgàniques. Aquestes línies són: *a)* la gramàtica (fonologia, sintaxi, semàntica), *b)* la formalització (relacionada amb la lingüística matemàtica, amb la lògica i amb les ciències cognitives), *c)* la lingüística de corpus (textuals, lexicogràfics, terminològics, de llengua oral), *d)* la fonètica (estudi experimental de la producció i la percepció dels sons de la parla), *e)* el processament del llenguatge i de la parla, *f)* la pragmàtica i l'anàlisi del discurs, *g)* l'adquisició i l'ensenyament de llengües, *h)* la recerca sobre traducció i interpretació, *i)* la sociolingüística i *j)* la psicolingüística —restringida a aquells aspectes relacionats amb els models lingüístics i la ciència cognitiva.

S'aporten elements crítics relatius a la manca d'agilitat de les connexions interdisciplinàries, a la formació humanística dels lli-

enciats en relació amb les oportunitats dels projectes de lingüística relacionats amb la tecnologia i a la ubicació de les titulacions i dels professionals en facultats humanístiques.

Les recomanacions segueixen tres eixos:

1. La política científica: reconèixer l'especificitat de la lingüística davant les filologies; promoure línies que afavoreixin les connexions de la lingüística amb altres disciplines (antropologia, biologia, ciències de la computació i ciències cognitives); promoure la diversificació de les línies de recerca; determinar-ne les prioritats garantint la representació de tots els àmbits i enfocaments de la lingüística; establir mecanismes centralitzats, àgils i actualitzats per a la difusió de les activitats de recerca i per a l'accés a la informació sobre grups i projectes finançats pel sector públic.

2. La recerca: promoure la interacció entre grups de recerca i la concentració de recursos a través de xarxes temàtiques i centres de referència, i dotar-los de mecanismes que en garanteixin la gestió, la col·laboració efectiva i la difusió dels resultats, i també de criteris transparents pel que fa a la incorporació de grups. Promoure un centre de recerca universitari i interdisciplinari en sociolingüística.

3. La formació: avaluar la ubicació de la lingüística en els futurs plans d'estudis —sens menyscapse que les diverses filologies incorporin els ensenyaments de lingüística específics per al seu desplegament en el context actual. Crear un grau específic en lingüística o ciències del llenguatge, atenent criteris racionals de distribució territorial que tinguin en compte els recursos humans disponibles, i fomentar la creació de postgraus més interdisciplinaris i amb una major diversitat temàtica.

PRÒLEG

Aquest report recull les activitats de recerca en els àmbits de les ciències del llenguatge, concretament la lingüística en diverses de les seves dimensions, la sociolingüística i la psicolingüística. És, doncs, el continuador del que es publicà per al període 1990-1995 amb el títol de *La lingüística i les ciències del llenguatge*.

El report s'ha estructurat en quatre parts, de manera que hi ha una introducció general, en la qual s'exposen els termes del report, la seva orientació, el marc general (les polítiques científiques vigents en el període esmentat), els problemes particulars d'aquests àmbits científics, amb les restriccions intrínseques a la matèria —definició dels límits— i les limitacions extrínseques —accés a la informació, paràmetres bibliomètrics— que comporten, i també les decisions que ha calgut prendre arran d'aquestes limitacions, les quals configuren al capdavall l'organització i el contingut del report.

En el segon capítol, «La recerca en lingüística i sociolingüística: entorn institucional i resultats», el lector trobarà la informació pertinent relativa als àmbits científics esmentats. Cal entendre, doncs, aquells termes en un sentit prou inclusiu. Així, agrupa aspectes de la recerca que en el report anterior s'havien

presentat separatament en tres capítols: lingüística, lingüística aplicada i sociolingüística. Primerament es donen les dades quantitatives corresponents a l'activitat científica: centres, departaments, grups, projectes, actors i eventualment inversions. L'apartat 2.2 conté el gruix de la informació sobre aquesta activitat, organitzada a partir d'una divisió en agrupacions coherents de línies de recerca. D'acord amb aquesta divisió s'exposen les principals línies de recerca, els grups que les desenvolupen i els resultats que en són conseqüència directa.

El tercer capítol, «La recerca en psicolingüística: entorn institucional i resultats», presenta la informació quantitativa i qualitativa de l'àmbit de la psicolingüística. La presentació, en aquest cas, segueix un esquema estàndard en aquests reports. La peculiaritat de la matèria en relació amb el contingut de la segona part ho justifica a bastament.

El quart capítol, en fi, conté les conclusions i recomanacions, altra vegada formulades en termes generals per al conjunt de les matèries.

Agraïm la col·laboració a totes aquelles persones que ens han donat suport en tasques feixugues o que ens han aportat informacions complementàries.

1. INTRODUCCIÓ I MARC GENERALS

1.1. Introducció

El primer problema que es planteja en fer un intent de caracteritzar la recerca en lingüística és la mateixa definició de l'àmbit. Si es parteix de la divisió administrativa en les anomenades *àrees de coneixement* definides, en el seu moment, pel Ministeri d'Educació, es pot pensar que l'àrea de lingüística general, per la seva mateixa denominació, ha de ser el nucli del present report. Això implica, però, deixar de banda l'àrea de llengua espanyola i totes les àrees de coneixement de filologia —dins les quals no s'ha establert una separació formal entre llengua i literatura—, quan és evident que els investigadors que es dediquen a qualsevol de les llengües que s'estudien a les nostres universitats també fan lingüística poc o molt. A tall d'exemple, el Grup de Gramàtica Teòrica (GGT) a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) està majoritàriament format per investigadors que administrativament pertanyen a les àrees de filologia catalana i de llengua espanyola, i a la Universitat Pompeu Fabra (UPF), segons les nostres dades, en el període que cobreix aquest report no hi havia, per raons segurament històriques, professors adscrits a l'àrea de lingüística general. Encara es pot afegir que l'única universitat catalana que té un Departament de Lingüística General és la Universitat de Barcelona (UB), mentre que en la resta els investigadors de l'àrea es troben en departaments de filologia, alguns dels quals recullen la denominació de l'àrea en el seu nom i d'altres no. Existeixen també altres àrees administrativament independents —la de didàctica de la llengua i la literatura i la de traducció i interpretació, per exemple—, la relació de les quals amb les ciències del llenguatge és palesa.

Un altre criteri possible per definir el nostre camp seria recórrer a la classificació en àmbits de la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT), emprada, d'altra banda, en bona part dels documents disponibles com a font d'informació per a aquest report. La CIRIT, però, agrupa en un únic àmbit la lingüística, la sociolingüística i la filologia, la qual cosa implica que si, per exemple, s'afirma que s'ha realitzat un nombre determinat de projectes o s'ha invertit una determinada quantitat de diners, això pot incloure, posem per cas, un projecte de literatura catalana contemporània, un de dialectologia de l'anglès i un d'estudis hebreus i arameus. Sembla evident, per tant, que restringir els límits del report a una àrea de coneixement del Ministeri o a una àrea temàtica de la CIRIT té el doble perill de fornir dades excessivament parcials o de proporcionar-ne d'altres que corresponen, en principi, a altres reports.

D'altra banda, trobem disciplines com la filosofia del llenguatge, la psicolingüística o la neurolingüística que se situen entre dues o més àrees administratives, però que, per tradició, s'han cultivat preferentment en departaments que no són pròpiament de lingüística ni de filologia. Així, a Catalunya es fa filosofia del llenguatge sobretot als departaments de filosofia i, psicolingüística, als de psicologia. Constatem també, pel que fa a la manca d'univocitat entre disciplines i departaments, que mentre que l'adquisició de la primera llengua sol investigar-se en departaments de psicologia i, en algun cas, de filologia o de didàctica de la llengua, bona part dels treballs sobre adquisició de segones o terceres llengües es du a terme en departaments de les sovint anomenades *filologies estrangeres*. Finalment, branques com el processament del llenguatge i de la parla són un punt de confluència en el qual es troben especialistes en tractament digital del senyal, tradicionalment vinculats a departaments de teoria o de tractament del senyal, experts en intel·ligència artificial que provenen de departaments de llenguatges i sistemes informàtics i lingüistes de departaments de diverses filologies que han reorientat la seva manera de treballar per col·laborar en projectes de caire essencialment aplicat. Veiem, doncs, que centrar el report en els departaments de caire «filològic» tampoc no forneix una descripció acurada de la situació real.

La recerca en sociolingüística està teòricament condicionada també per aquests problemes, però seria esbiaixat no veure-hi d'antuvi la conseqüència de les característiques específiques que aquesta recerca presenta en el context català. És així com no solament des de l'àrea de lingüística general, sinó també des de la de filologia catalana hi ha iniciatives permanents. Ben entès, en projectes que sols fragmentàriament són d'orientació sociolingüística, com el projecte VARCOM de la UB, per exemple, s'ha atribuït un pes percentual i pressupostari al component sociolingüístic. Convé advertir, en aquest camp, que pel

que fa a les dades de despesa referides a l'Institut de Sociolingüística Catalana (ISC) de la Direcció General de Política Lingüística (DGPL) de la Generalitat de Catalunya, no s'han tingut en compte aquelles que apareixen sota el concepte d'ajut a organització d'actes o premis de sociolingüística, o les referides a subvencions, i hem considerat sobretot les dades referents a la recerca.

Un segon problema que cal tenir en compte en el moment de valorar la informació que es presenta en el report és que aquesta informació està inevitablement condicionada per les fonts. Si bé s'ha partit de les dades proporcionades a l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) pel Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI), pel Ministeri de Ciència i Tecnologia (MCT) i per les mateixes universitats, s'ha comprovat que aquestes dades són, a vegades, incompletes o contenen algunes inexactituds que, lamentablement, només es poden detectar en aquelles àrees en les quals els autors del report estan més directament implicats, de manera que a vegades s'ha hagut de completar o corregir la informació institucional amb llur coneixement de la realitat, amb totes les limitacions que això comporta. S'ha fet servir també la informació que als apartats dedicats a la recerca figura en els webs de cada universitat, però s'ha constatat de nou que aquesta informació no sempre és acurada, en la mesura en què respon a la que cada investigador proporciona en el moment de confegir les memòries de la recerca i a una elaboració posterior per part dels serveis centrals corresponents. També s'han emprat les pàgines web dels grups de recerca, i de nou s'ha fet palès que no totes estan actualitzades en el mateix grau ni ofereixen el mateix nivell de detall en la informació. Semblantment, en relació amb la recerca sociolingüística s'ha sol·licitat informació de possibles investigacions de caire sociolingüístic en centres d'intersecció de les ciències del llenguatge amb ciències socials com és el cas de departaments de dret administratiu, ciència política, sociologia o antropologia. No estem segurs que la resposta hagi estat exhaustiva, de manera que pot mancar alguna d'aquestes àrees d'intersecció.

Una conseqüència de la situació esbossada en el paràgraf anterior és l'absència de quantificació de la inversió en infraestructura i projectes de recerca lingüística, llevat d'aquells àmbits que pel seu caràcter més reduït permeten accedir amb relativa facilitat i fiabilitat a aquesta informació, com són els casos de la sociolingüística i la psicolingüística.

Un primer tret que caracteritza l'estat de la lingüística a Catalunya és, per tant, la important dificultat que representa obtenir un conjunt de dades actualitzades, fiables i comparables, fins i tot per part dels investigadors que viuen al país i coneixen més o menys de primera mà la situació.

Finalment, és sabut que determinats àmbits del saber disposen d'una sèrie d'indicadors de qualitat més o menys estandarditzats pel que fa a la producció bibliogràfica. Aquest no és el cas de totes les branques de les ciències humanes, i molt menys de la majoria de disciplines de la lingüística. Només a mode de reflexió, l'*Arts & Humanities Citation Index* cobreix, per a la categoria «Languages and Linguistic Theory», un total de vuitanta revistes, únicament una de les quals es publica a Espanya i cap a Catalunya, mentre que vint-i-quatre es publiquen a Alemanya i dinou als Estats Units. Aquesta situació es veu agreujada per la dificultat de compilar la totalitat de la producció bibliogràfica dels investigadors que treballen en lingüística a Catalunya; les mateixes mancances respecte a les dades relatives a projectes i grups, les trobem de nou en intentar recollir la bibliografia amb un mínim d'exhaustivitat. Una avaluació a partir dels indicadors bibliomètrics habituals en ciència i tecnologia sembla, doncs, que no donaria una idea ajustada de la situació real. En canvi, aquesta dificultat ha pogut superar-se en allò que afecta la psicolingüística, atès el caràcter restringit de l'àmbit, l'existència de paràmetres bibliomètrics estàndard i la informació disponible.

Els apartats que segueixen s'han de llegir, per tots els motius que hem exposat, com un intent d'identificar les grans línies que, més enllà de les tradicionals divisions que hom sol fer dins la lingüística, poden caracteritzar la recerca que s'ha fet a Catalunya entre el 1996 i el 2002. S'insisteix, per tant, més en els aspectes qualitius que en els quantitius, ja que si bé se sol dir que aquests darrers tenen un caràcter més objectiu, en el nostre cas podrien contribuir més aviat a oferir una visió parcial i excessivament limitada per les mancances d'informació.

1.2. Oportunitats

En el període de referència, la política científica de la Unió Europea (UE) s'ha guiat pel V Programa Marc (1998-2002). Si atenem a l'àmbit més específicament lingüístic, aquesta política ha posat un èmfasi quasi exclusiu en el camp de les tecnologies del llenguatge, les quals es relacionen poc o molt amb les tecnologies de la informació i de les comunicacions i la societat del coneixement. Hi destaquen dues iniciatives: en primer lloc, l'acció clau III, «Continguts i eines multimèdia», del programa dedicat a la societat de la informació, que es gestionava des d'una unitat específicament dedicada a les tecnologies lingüístiques i que incorporava dues línies: una centrada en els continguts multilingües al web, en la qual es portaren a terme especialment projectes sobre extracció i recuperació

d'informació i sobre gestió del coneixement, amb la incorporació també de la traducció automàtica i la creació de recursos multilingües adients, i una altra anomenada *interactivitat natural i multilingüe* orientada a les tecnologies de la parla i, sobretot, al disseny d'interfícies persona-màquina. En segon lloc, la iniciativa eContent, que tenia com a objectiu garantir l'accés multilingüe a continguts en suport digital i que, per tant, va contribuir també al finançament de projectes amb un component lingüístic.

La Fundació Europea de la Ciència (ESF) va promoure, ultra altres programes, una línia de recerca sobre qüestions relacionades amb el problema de l'origen del llenguatge humà («The Origin of Man, Language and Languages»: <http://www.esf.org/esf_article.php?language=0&activity=7&domain=4&article=105&page=490>), una qüestió que, si bé els estatuts de la Société Lingüistique de París (1866), rebutjaven de tractar pel seu caràcter especulatiu, ara, després que s'ha mostrat possible una aproximació científica empírica i, sobretot, un enfocament interdisciplinari en què conflueixen els interessos de lingüistes, científics de la cognició i les neurociències, paleobiòlegs, antropòlegs i altres especialistes, s'ha convertit en un tema de recerca d'un gran interès. No ens consta que cap grup s'hagi aollit a aquestes convocatòries, però investigadors de distintes procedències dins l'àmbit universitari català s'han ocupat ocasionalment d'aquest problema.

Un dels problemes més urgents en el món d'avui és el de l'amenaça que plana sobre la diversitat lingüística humana. Ha estat precisament durant la dècada dels anys noranta del segle passat que els lingüistes —i de mica en mica els organismes internacionals i alguns governs— han pres una consciència crítica de l'abast mundial d'aquest fenomen. D'ençà dels primers avisos i crides a l'acció selectiva, el 1991 i el 1992, coincidint amb el XV Congrés Internacional de Lingüistes, els lingüistes han mostrat una sensibilització més gran per la recerca en aquest àmbit, la UNESCO ha promogut, amb l'ajut del Govern japonès, un *Llibre vermell de les llengües amenaçades* (<<http://www.tooyoo.l.u-tokyo.ac.jp/Redbook/index.html>>), l'elaboració i publicació d'un atlas universal de les llengües amenaçades (1996 i una segona edició corregida, 2001) i, amb el suport econòmic del Govern basc, un informe sobre les llengües del món. Incidentalment, aquell llibre ha tingut resposta en una publicació col·lectiva que recull diverses experiències de recuperació d'una llengua: el *Llibre verd sobre la revitalització lingüística* (2001), iniciativa de lingüistes nord-americans duta a terme sense lligams amb cap organisme internacional. També han nascut fundacions —modestes però emblemàtiques, com la Foundation for Endangered Languages (FEL) britànica, la Endangered Languages Fund (ELF) nord-americana

o la Gesellschaft für der Bedrochte Sprache alemanya—, que promouen projectes de documentació i, eventualment, revitalització lingüístiques, i s'hi han afegit algunes fundacions europees amb una aportació econòmica important, com la Lisbet Rausing Charitable Fund o la VolkswagenStiftung. Tant l'una com l'altra han iniciat programes i projectes de documentació lingüística —entre els quals destaquem el Hans Rausing Endangered Languages Project (<<http://www.eldp.soas.ac.uk>>), gestionat per la School of Oriental and African Studies (SOAS) londinenca, i el projecte DOBES (<<http://www.mpi.nl/DOBES>>), centralitzat al Max Planck Institut de Nimega, respectivament.

L'impacte d'aquests problemes i iniciatives no s'ha reflectit entre els lingüistes catalans,¹ llevat de casos aïllats, quant a activitats de publicació, sensibilització o participació en l'informe de la UNESCO suara esmentat, i singulars, quant a l'aparició d'un grup de recerca.² Malauradament, els indicadors de recursos econòmics públics abocats en aquesta àrea tendeixen a la mínima expressió. Ben entès, no s'ha d'oblidar l'activitat de recerca i planificació que duen a terme investigadors catalans en zones com l'Amazònia, el Paraguai o Bolívia. Tanmateix, cap d'ells no està relacionat amb institucions catalanes, sinó amb centres locals o amb el Centre Nacional de la Recerca Científica (CNRS) francès. La recerca sobre aquests problemes és, en qualsevol cas, un dels punts d'articulació entre lingüística i sociolingüística.

En comparació amb les línies del V Programa Marc esmentades, la recerca en sociolingüística i en psicolingüística es troba més desassistida. Tanmateix, dos grans projectes sociolingüístics són finançats amb fons europeus. El projecte MERCATOR, dut a terme per una xarxa europea per a les llengües regionals i minoritàries —un dels nusos de la qual és a Catalunya—, i el projecte EUROMOSAIC, també sobre minories lingüístiques, dirigit des de Brussel·les i en el qual ha participat l'Institut de Sociolingüística Catalana (ISC). Tots dos projectes s'han mantingut actius en el període 1996-2002.

D'altra banda, el II Pla de la Recerca a Catalunya establia com un dels seus eixos l'àmbit de la llengua catalana i la tecno-

1. Potser hi té a veure l'atenció predominant adreçada al català —com comentem en relació amb la sociolingüística a § 2.2.9. Ben entès, aquesta llengua, en un rànquing de sis categories (llengües extingides, llengües quasi extingides, llengües greument amenaçades, llengües amenaçades, llengües potencialment amenaçades, llengües no amenaçades), pertany a la darrera categoria entre les llengües d'Europa d'acord amb l'atlas universal de les llengües amenaçades elaborat per encàrrec de la UNESCO —publicació que no s'ha de confondre amb l'informe finançat pel Govern basc, i a la qual s'ha fet referència en el paràgraf anterior.

2. No comptem aquí el cas —fins a cert punt diferent— del Centre Nacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions (CIEMEN), l'activitat del qual, orientada a l'estudi de les minories lingüístiques europees, és tractada més avall (§ 2.2.9).

logia lingüística, dins el qual incloïa les tecnologies de la parla, el processament del llenguatge, la lexicologia i la terminologia, la sociolingüística i la dialectologia, la lingüística comparada i l'adquisició del llenguatge.

Pel que fa a la lingüística, la recerca a Catalunya s'ha reorientat parcialment cap a aquests nous camps, amb resultats diversos, i s'ha mantingut en els més tradicionals. Cal fer notar que alguns grups de recerca catalans s'han beneficiat de les iniciatives del V Programa Marc i han obtingut finançament europeu per a projectes de tecnologies lingüístiques, tant en el camp del tractament del llenguatge com en el de la parla.

Catalunya és reconeguda —i de bon tros— com la primera de les minories lingüístiques europees i, des de la transició política espanyola, té una llarga trajectòria i experiència en recerca macrosociolingüística (política i sociologia del llenguatge) i també macrosociolingüística (variacionisme i pragmàtica). Com veurem, hi ha un pes molt gran del sector governamental en la recerca sociolingüística. No hi ha, però, programes de recerca ni de tercer cicle que estudiïn sistemàticament l'evolució dels processos de recuperació de la llengua catalana ni el procés general de plurilingüització. Tampoc no és gaire comuna l'orientació de la recerca sociolingüística envers realitats altres que la catalana i el seu context —a banda del fet que hagi estat un referent per a la recerca en altres llocs. L'experiència catalana en sociolingüística, no se l'ha sabuda convertir en una oferta acadèmica consistent i de primera línia europea. Cal parlar esment en el cas basc. La universitat pública del País Basc ofereix un programa de doctorat adreçat exclusivament a la sociolingüística. No hi ha res de semblant als països de llengua catalana.

Finalment, tant Catalunya com Espanya o Europa han esdevingut societats plurilingües —amb independència del reconeixement i l'ús institucionals. Sovint s'hi duen a terme (en uns llocs més que en d'altres) àmplies campanyes destinades a fomentar el coneixement de segones i terceres llengües (recordeu, per exemple, l'Any Europeu de les Llengües, 2001, els objectius declarats del qual eren la promoció dels valors de la diversitat lingüística i l'aprenentatge de llengües estrangeres). Ateses aquestes circumstàncies, seria una expectativa raonable que la recerca sobre el coneixement de com l'individu adquireix i processa el llenguatge (tant la primera llengua, com les segones i terceres) hagués rebut un impuls important. No obstant això, ni a Catalunya ni a Espanya ni a Europa trobem programes encaminats a promoure de manera particular el coneixement bàsic en aquest camp. En aquest sentit cal, doncs, posar de manifest que la temàtica de la psicolingüística resta exclosa de les polítiques institucionals.

2. LA RECERCA EN LINGÜÍSTICA I SOCIOLINGÜÍSTICA: ENTORN INSTITUCIONAL I RESULTATS

2.1. Entorn institucional

En aquest apartat la informació quantitativa i qualitativa de què disposem per a cada una de les àrees d'aquest report ens mena a fer-ne un tractament diferenciat. Per raons distintes, tant la sociolingüística com la psicolingüística demanen unes consideracions específiques. La recerca sociolingüística a la universitat és prou pròxima, institucionalment, de la recerca específicament lingüística, fins al punt que serà tractada com una de les línies de recerca enumerades a l'apartat 2.2. Ara bé, els orígens diversos des del punt de vista institucional de la recerca en sociolingüística aconsellen fer-hi constar separatament i comparativament la gran incidència de la recerca feta en el marc de l'Administració a l'hora d'avaluar la distribució de recursos. La major part de la recerca psicolingüística, en canvi, es du a terme en centres i departaments universitaris diferents, que inclouen les diverses branques de la psicologia. Aquesta és la raó per la qual aquesta disciplina té un tractament a part en aquest report.

A la taula 1, que es presenta a continuació, es recullen les dades corresponents als grups i centres de recerca que s'han pogut identificar en els àmbits de la lingüística i la sociolingüística.³ S'hi indica primerament el nombre de grups de recerca l'investigador principal dels quals és membre de l'àrea de lingüística general, mentre que s'hi afegeix entre parèntesis el nombre de grups i els centres que tenen activitat de recerca en aquells àmbits. Aquesta opció intenta agrupar, doncs, i diferenciar a la vegada el criteri temàtic —comú al conjunt dels grups comptabilitzats— i el «criteri administratiu», centrat en els investigadors d'aquella àrea de coneixement. Tanmateix, aquesta estratègia tampoc no reflecteix la realitat dels fets, per tal com no és inusual la participació d'alguns investigadors de l'àrea en projectes encapçalats per un investigador d'una altra àrea, majoritàriament filològica.

Tot seguit oferim les dades numèriques corresponents al personal docent i investigador de l'àrea de coneixement de lingüística general (taula 2).⁴

Les dades de la taula 3 recullen el nombre de projectes concedits l'investigador principal dels quals forma part de l'àrea de coneixement de lingüística general. Com a la taula 1, relativa als

3. Pel que fa a la psicolingüística, vegeu més avall, § 3.

4. Aquesta limitació respon a raons òbvies, ja que els membres d'altres àrees de coneixement seran comptabilitzats en els reports respectius.

TAULA 1
Grups i centres de recerca

Grups de recerca	UAB: 2 (+ 6) UB: 1 (Xarxa d'Innovació Tecnològica), 8 (+ 11) UPC: 0 (+ 2) UPF: 0 (+ 10) UdG: 1 (+ 1) UdL: 1 (+ 3) URV: 2 URL: 0 (+ 1) IEC: 0 (+ 1)		
Centres de recerca	Universitats	Departaments	UB: 1 (+ 8) UAB: 0 (+ 8) UPF: 0 (+ 2) UPC: 0 (+ 2) UdG: 0 (+ 3) UdL: 0 (+ 3) URV: 0 (+ 1) URL: 0 (+1) UOC: 0 (+ 1)
		Seccions	UdL: 1
		Unitats	–
		Altres	UAB: 1 UdG: 1 URV: 1
	Centres (amb entitat jurídica)	(+ IEC) CREL (+ TERMCAT)	
	Instituts, etc.	UB: 1 ¹ UPF: 1 ² UPC: 1 ³	
Empresa	–		

1. Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC).

2. Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA), amb investigadors de diverses àrees de coneixement.

3. Centre de Tecnologia i Aplicacions del Llenguatge i de la Parla (TALP), amb investigadores de diverses àrees de coneixement.

grups de recerca, s'inclou entre parèntesis el nombre de projectes temàticament classificables com a pertanyents als àmbits de la lingüística i/o la sociolingüística l'investigador principal dels quals no pertany a aquella àrea de coneixement. No s'han pogut obtenir informacions sobre els projectes sol·licitats i no concedits, ni tampoc, amb caràcter exhaustiu, sobre el finançament dels projectes. Més avall, en canvi, a l'epígraf 4, dedicat a les línies de recerca, indicarem aquesta informació en els àmbits de la sociolin-

güística i la psicolingüística, atès que sí que ha estat possible recollir la dada amb caràcter exhaustiu. La informació sobre el nombre de projectes està, també, limitada per les dades disponibles.

Quant a l'entorn institucional en l'àmbit específic de la sociolingüística, convé molt destriar entre l'activitat de recerca duta a terme com a conseqüència directa de la intervenció governamental i la que es desenvolupa a la universitat i altres centres de recerca.

TAULA 2
Personal docent i investigador de l'àrea de coneixement de lingüística general

Personal ¹	Investigadors	Catedràtics	UAB: 2 UB: 5 URV: 1
		Professors titulars	UAB: 3 UB: 8 UdG: 1 UdL: 2
		Professors investigadors	—
		Investigadors ²	UB: 1 UdL: 1 URV: 4
		Col·laboradors doctors	—
		Becaris postdoctorals	URV: 3 ³
		Becaris predoctorals ⁴	—
	Becaris ⁵	—	
Beques	No competitives	—	
	Competitives	—	

1. Les figures de professor investigador i col·laborador doctor no s'han trobat com a tal en les universitats considerades.

2. Es computen aquí els investigadors de la Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats (ICREA). Únicament un a la UB al Departament de Lingüística General. En total, quatre que desenvolupen recerca en lingüística adscrits a altres departaments (un a la UAB, un a la UB i un a la UPC). També s'hi inclouen aquelles persones que els mateixos grups classifiquen com a investigadors del grup sense mencionar-ne l'estatus.

3. Tots tres dins el Programa Ramón y Cajal.

4. Les contradiccions entre les diverses fonts disponibles fan impossible fixar el nombre de becaris predoctorals.

5. La manca d'informació fa impossible fixar el nombre de becaris.

En efecte, a diferència del que ocorre en altres àrees de les ciències del llenguatge, on la universitat monopolitza la recerca, en la sociolingüística, si hem de fer cas dels pressupostos consultats, és preponderant la recerca feta des de l'Administració, la qual concentra un 63,50 % del total de la despesa. En el període 1996-1999, la UE va contribuir de manera molt important en aquestes aportacions pressupostàries (1996: 61.904,25 euros; 1997: 44.024,14 euros; 1998: 42.371,35 euros, i 1999: 31.342,78 euros). L'any 2001 hi ha aportació pressupostària alhora del Govern balear i del Govern d'Andorra (36.060,73 i 7.212,15 euros, respectivament). No disposem de dades de recerca sociolingüística del Govern central —això és, duta a terme per les seves institucions—, tot i que ocasionalment (enquestes del Centre d'Investigacions Sociològiques [CIS]) ha abocat alguns recursos en aquest camp. La recerca de la DGPL en el període 1996-2002 totalitza una quantitat de 423.078,30 euros enfront dels 243.110,11 euros recaptats per les universitats. A l'epígraf 4

s'especifica la despesa anual en recerca de l'ISC de la DGPL de la Generalitat de Catalunya i se n'enumeren les línies d'actuació. La DGPL comptava l'any 2002 amb set investigadors (dos dels quals, doctors), cinc persones com a personal administratiu i set estudiants en pràctiques. Bona part de la recerca era «externalitzada», encarregada a empreses o instituts de sondeig.

La recerca sociolingüística a la universitat és molt més reduïda en termes relatius i absoluts i assoleix solament un 33,18 % del total de la despesa en recerca en el període estudiat. També es diferencia quant a l'orientació temàtica i metodològica de la realitzada des de la DGPL, com mostrarem més avall. No és agosarat suggerir que tots dos factors estan relacionats. La distribució de recursos anuals en el període de referència està recollida a la taula 4.⁵

5. Pel que fa a les universitats, les fonts d'informació no especifiquen l'assignació anual. D'altra banda, algun dels projectes de recerca que comptabilitzem acaben més enllà de l'any 2002. De totes maneres, la comparació permet donar una visió del pes relatiu de cada organisme o institució en la recerca sociolingüística.

TAULA 3
 Projectes de recerca de l'àrea de coneixement de lingüística general
 (més altres projectes de recerca lingüística)

Projectes de recerca	Projectes finançats ¹	Públics	UE	UAB: 4 (+ 1) UB: 9 (+ 1) UPC: 0 (+ 15) UPF: 0 (+ 4)
			Estat central	UAB: 5 (+ 32) UB: 12 (+ 22) UdG: 3 (+ 3) UdL: 0 (+ 2) UPC: 0 (13) UPF: 0 (+ 16) URV: 7 (+ 1)
			Govern autonòmic	UAB: 3 UB: 4 UdL: 0 (+ 1) UPC: 0 (+ 3) UPF: 0 (+ 2) DGPL: 0 (19) ²
			Ens locals	UdL: 0 (+ 2)
			Altres	UdG: 0 (+ 1) UdL: 1 ³ UOC: 0 (+ 1) UPF: 0 (+ 7) ⁴ URL: 0 (+ 3) IEC: 1 (+ 1)
		Privats	UAB: 8 UB: 1 UPC: 0 (+ 7)	

1. S'inclouen únicament els projectes de recerca, excloent les accions especials, ajuts a congressos o a infraestructura de recerca.

2. Alguns d'aquests projectes s'han beneficiat de fons europeus i d'altres aportacions del Govern d'Andorra i del Govern balear (vegeu més avall).

3. L'entitat finançadora és la mateixa UdL.

4. Dos projectes finançats per Unió Latina i cinc projectes finançats per la mateixa UPF, portats a terme per investigadors que no són de l'àrea de lingüística general.

TAULA 4
Despesa anual de recerca de la DGPL 1996-2002

Any	Universitats (€)	DGPL (€)
1996		40.544,28
1997		124.980,47
1998		35.892,44
1999		46.007,48
2000		54.675,32
2001		82.460,94
2002		38.518,00
<i>Total 1996-2002</i>	214.251,56	339.965,30

2.2. Resultats

Atesos els problemes derivats dels límits difusos del camp de la recerca lingüística i d'un accés incomplet i no sempre fiable a les dades, comentats al §1, l'exposició de resultats s'ha centrat en les línies de recerca que caracteritzen l'activitat general dels grups, més que no pas en l'enumeració de projectes.

Igualment, pel que fa a la producció bibliogràfica, s'ha optat per no incloure'n dades, ja que no es disposa, en tots els casos, d'un registre complet de les publicacions: no totes les universitats ofereixen dades quantitatives classificades d'acord amb grups o línies de recerca i, per l'especificitat del camp que estem tractant, tal com més amunt hem exposat, les dades globals per departaments no responen a la situació real. És evident, d'altra banda, que la tasca d'elaborar una base de dades bibliogràfiques amb totes les publicacions sobre lingüística realitzades a Catalunya entre el 1996 i el 2002 ultrapassa clarament els objectius d'aquest report. S'ha intentat, però, fer esment dels canals de difusió de la recerca propis de cada grup, com ara les col·leccions de reports, «Working Papers» o revistes.

Amb l'objectiu de presentar les principals línies de recerca i els grups que les conreen, hem identificat nou àmbits de la recerca lingüística que ens han semblat alhora prou diferenciats entre si i prou amplis com per poder integrar en cadascun diverses temàtiques, sense caure, però, en una heterogeneïtat i dispersió.

2.2.1. Gramàtica

Descriurem, primerament, la situació pel que fa a la recerca en el que podríem anomenar *gramàtica*, entesa com una descripció del coneixement lingüístic del parlant feta a partir d'un conjunt

de components o mòduls, essencialment el fonològic, el sintàctic i el semàntic.

Entre els grups de recerca centrats en aquest àmbit, es pot assenyalar el Grup de Gramàtica Teòrica (GGT) de la UAB (<<http://seneca.uab.es/ggt/>>), grup consolidat per la Generalitat de Catalunya des del 1993, format per investigadors majoritàriament dels departaments de filologia catalana i filologia espanyola de la UAB, dos dels quals pertanyen a l'àrea de lingüística general. Els projectes finançats, especialment amb fons nacionals, s'han orientat a la fonologia —l'estructura de les unitats prosòdiques—, la sintaxi —la predicació, els complements circumstancials— i la interfície entre sintaxi i semàntica —interpretació i combinació de trets gramaticals i interpretació de les unitats complexes— en català i en espanyol. Compta també amb una investigadora de la ICREA, la qual desenvolupa un projecte sobre adquisició i dèficits fonològics. Membres d'aquest grup participen en els projectes Ariadna i Minerva del Programa Sòcrates-Lingua, finançat per la UE i dirigit per l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la UAB. La producció del GGT és accessible en forma de reports de recerca que es difonen en format electrònic i en col·leccions com ara la «Sèrie Lingüística» de la UAB (1981-1994), els *Catalan Working Papers in Linguistics* (1991-2001) i el *Catalan Journal of Linguistics* (2002-), aquest darrer editat en col·laboració amb l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. L'equip distribueix la *Carta d'Informació Lingüística*, un butlletí electrònic sobre les activitats que es duen a terme en els Països Catalans.

També a la UAB es porten a terme altres projectes en el camp de la teoria gramatical, des d'un vessant tipològic i comparatiu, en col·laboració entre el Departament de Filologia Espanyola i el Departament de Filologia Francesa i Romànica, centrats en la gramàtica de les partícules en les llengües romàniques.

A la UdG trobem el Grup de Lèxic i Gramàtica, grup consolidat per la Generalitat de Catalunya, abans Grup de Morfologia Lèxica (<<http://www.udg.edu/rectorat/grupsrecerca/GRHCS19/index.htm>>) i vinculat al Departament de Filologia i Filosofia, la investigadora principal del qual pertany a l'àrea de lingüística general. La seva orientació principal és la de la gramàtica teòrica, amb especial èmfasi en la morfologia i la sintaxi de les llengües romàniques. Hi identifiquem també una activitat investigadora de certa intensitat en el camp de la codificació de les llengües minoritzades, així com en el camp de la gramàtica contrastiva, amb l'edició d'una col·lecció de textos de suport on es du a terme una comparació entre el sistema gramatical del català i els d'algunes de les llengües parlades pels immigrants a Catalunya. Aquesta darrera línia ha donat lloc a la creació del Gabinet d'Assessorament Lingüístic per a la Immigració (GALI) (<<http://www.udg.es/dff/GALI/>>).

Situariem també en l'àmbit que ara ens ocupa, per la seva orientació essencialment teòrica, estudis sobre el desenvolupament de les categories gramaticals en la primera llengua en català, espanyol i anglès realitzats en el Departament de Filologia Anglesa i Germanística de la UAB i també els relatius a la sintaxi i la semàntica de la llengua de signes que es desenvolupen al Departament de Lingüística de la UB, finançats per la ICREA. Igualment tenen un important component gramatical els treballs sobre adquisició de l'espanyol com a llengua estrangera que es realitzen al Departament de Traducció i Filologia de la UPF.

Els diversos investigadors que treballen en el camp de la gramàtica en el seu vessant més teòric s'agrupen en la Xarxa Temàtica de Gramàtica Teòrica, finançada des del 1995 per la Generalitat de Catalunya.

2.2.2. Lingüística matemàtica, lògica i ciències cognitives

Lligades d'alguna manera al treball teòric que descrivíem en l'apartat anterior caldria situar les línies de recerca que se centren en la formalització, relacionades amb la lingüística matemàtica, amb la lògica i amb les ciències cognitives. Les activitats en aquest àmbit a Catalunya es duen a terme, principalment, a la URV i a la UB.

El LOGOS, Grup de Recerca en Lògica, Llenguatge i Cognició de la UB (<http://www.ub.es/grc_logos/>), grup consolidat per la Generalitat de Catalunya, està integrat principalment per investigadors de l'àrea de lògica i filosofia de la ciència i comptat amb un investigador de la ICREA. Els seus interessos se centren en la teoria de la referència i en els fonaments de la semàntica, amb projectes finançats de caire interdisciplinari que abasten diverses àrees de la neurociència cognitiva.

A la URV, el Grup de Recerca en Lingüística Matemàtica (GRMLC) (<<http://pizarro.fll.urv.es/continguts/linguistica/proyecto/grlmc.htm>>), l'investigador principal del qual és membre de l'àrea de lingüística general, explora les diverses aplicacions teòriques en el camp dels estudis del llenguatge d'allò que podríem denominar *noves ciències de la computació i la complexitat* al mateix temps que manté una intensa activitat dins l'àmbit de disciplines més «clàssiques» com ara la teoria dels llenguatges i les gramàtiques formals. Les aplicacions d'aquestes noves disciplines abasten un ampli ventall de problemes dins les ciències del llenguatge, des de la construcció de models de la interacció comunicativa entre agents cognitius fins als models dinàmics de l'evolució de les llengües i les cultures, passant per models cognitius de l'arquitectura de la facultat del llenguatge. Aquesta recerca se situa, doncs, a cavall entre les ciències del llenguatge i altres disciplines afins com

ara les diferents ciències cognitives, la biologia i les ciències de la computació.

2.2.3. Lexicografia

La tercera de les grans categories que hem establert per organitzar les nostres dades respon al fet que en certes branques de la lingüística —potser especialment en les relacionades amb el lèxic, sigui general o d'un àmbit de coneixement— hi ha hagut una tendència creixent vers l'ús d'eines informàtiques. En aquest sentit, s'han realitzat esforços importants per a la creació de corpus textuals i lèxics, orientats a la recollida de dades útils per a la lexicografia i la terminologia en certs casos, o centrats en la documentació de l'ús lingüístic en d'altres. L'objectiu final de la recerca és el propi dels estudis lingüístics, però s'hi arriba amb els mitjans que ens forneixen les tecnologies actuals. En aquest cas, com es pot suposar fàcilment, la recerca es vincula sobretot a les diferents filologies.

La UPF disposa, a l'IULA, de l'IULATERM, Lèxic, Terminologia, Discurs Especialitzat i Enginyeria Lingüística (<<http://www.iula.upf.es/iulaterm/>>), un grup de recerca consolidat per la Generalitat de Catalunya des del 2001, en el qual s'integra l'Observatori de Neologia (<<http://www.iula.upf.es/obneo/>>), grup reconegut per la UPF. En el marc de l'IULA desenvolupa també les seves activitats el grup INFOLEX (<<http://www.iula.upf.es/infolex/>>), dedicat primordialment a la lexicografia amb suport informàtic.

Es tracta, en ambdós casos, de grups amb activitats que es remunten a la creació de l'IULA l'any 1994 i que des d'ençà han vertebrat algunes de les principals línies de recerca de l'Institut. Les tasques de l'IULATERM queden ben definides pel nom del grup i giren al voltant de la terminologia: d'una banda, la recerca bàsica en lexicologia, morfologia lèxica, semàntica, fraseologia, terminologia i neologia, aquestes darreres connectades a l'estudi del discurs especialitzat a través de la pragmàtica i l'anàlisi del discurs; d'una altra, la creació de recursos lingüístics —corpus textuals, entre els quals destaca el Corpus Textual Especialitzat Plurilingüe, bases de dades terminològiques com UPF_Term, i ontologies— i d'eines per al seu tractament —anализadors, extractors de terminologia o diccionaris computacionals— en el camp de la recerca aplicada, que entronquen amb altres activitats en l'àmbit del processament del llenguatge, especialment la recuperació i extracció automàtiques d'informació. Una mostra de la transdisciplinarietat del treball terminològic del grup és el Banc de Coneixement del Genoma Humà, que inclou un corpus textual, una base de dades documental i una base de dades terminològica. Per la seva banda, l'INFOLEX centra els seus esforços en la lexicografia i, concretament, en propostes per a la millora de la pràctica lexi-

cogràfica; del 2000 ençà treballa en un projecte amb finançament nacional sobre la millora dels diccionaris pel que fa a les accepcions relacionades amb sentits metafòrics i metonímics de les entrades lèxiques.

Els equips de l'IULA disposen de finançament a través de projectes europeus, nacionals i autonòmics, mantenen relacions amb empreses, principalment del sector editorial, i donen a conèixer la seva recerca a través de col·leccions pròpies («Edicions de l'IULA»), algunes de les quals (la sèrie «Informes» i la de «Monografies» dels *Papers de l'IULA*) es difonen a través del web. Cal destacar també la seva projecció a través de xarxes internacionals com ara Realiter (Red Panlatina de Terminologia), RI-Term (Red Iberoamericana de Terminologia), ALETERM (Red Temàtica de Docència en Terminologia) o TermNet (International Network for Terminology).

Si els equips de l'IULA s'interessen per diverses llengües, ja que s'ubiquen a la Facultat de Traducció de la UPF, el Grup de Lexicografia i Diacronia del Departament de Filologia Espanyola de la UAB (<<http://seneca.uab.es/gould/>>), grup consolidat per la Generalitat de Catalunya des del 1994, s'orienta cap a l'estudi de la lexicologia, la lexicografia, la gramàtica històrica i la història de la llengua espanyola, com també ho fa el Grup de Teoria del Lèxic i Pràctica Lexicogràfica. Història i Epistemologia del Departament de Filologies Romàniques de la URV. Pel que fa al primer, ha disposat de projectes amb finançament nacional per a la informatització del *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico* i per a l'estudi diacrònic de la terminologia científica, així com amb convenis amb l'editorial Biblograf per a la realització de diccionaris de l'espanyol i del català. L'estudi històric del lèxic espanyol s'ha dut també a terme en el marc de projectes nacionals en el Grup d'Història i Contacte de Llengües del Departament de Filologia Hispànica de la UB.

La creació de recursos textuais i lèxics i la redacció de diccionaris es realitza també en altres camps. Cal destacar, pel que fa al català, els treballs dels equips de la Secció Filològica de l'IEC, que són consultables parcialment en el Portal de Dades Lingüístiques (<<http://pdl.iecat.net/>>) i també el Corpus del Català Contemporani del Departament de Filologia Catalana de la UB, concebut com un projecte que aglutina la recerca de diversos equips dedicats a l'estudi de la variació, tant geogràfica com de registre, de la pragmàtica i dels diversos nivells de l'anàlisi lingüística. Pel que fa a altres llengües esmentarem, únicament a tall d'exemple, que al Departament de Filologia Llatina de la UB, en col·laboració amb la Institució Milà i Fontanals del CSIC i la participació de l'IEC, s'informatitza el *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae*, i al Departament de Filologia Semítica es creen materials per a un diccionari etimològic i comparat de les llengües semítiques. Des d'una perspectiva sincrònica, al Departament

de Filologia Anglesa i Alemanya de la UB es treballa en un diccionari combinatori de verbs de l'anglès.

Pel que fa a les activitats en terminologia a Catalunya, una referència essencial és el Centre de Terminologia per a la Llengua Catalana (TERMCAT) (<<http://www.termcat.net/>>), un consorci integrat per la Generalitat de Catalunya, l'IEC i el Consorci per a la Normalització Lingüística, exclusivament dedicat des de la seva creació el 1985 a la recerca terminològica i neològica amb finalitat estandarditzadora.

En l'àmbit que aquí ens ocupa, trobem també equips com el Grup de Recerca Interuniversitari en Aplicacions Lingüístiques (GRIAL), que agrupa investigadors —alguns vinculats a l'àrea de lingüística general— de la UdL, la UB i la UAB (<<http://delfos.uab.es/grial/>>), les tasques del qual situaríem en allò que podríem considerar com la frontera entre la teoria gramatical i la creació de recursos per al desenvolupament d'aplicacions informàtiques, principalment diccionaris o lexicons automatitzats.

Esmentarem, finalment, l'existència de diverses xarxes temàtiques dedicades als recursos lingüístics o al lèxic i la terminologia, finançades per la Generalitat de Catalunya: Lingüística Aplicada (1996-1998), Lexicografia (1998-2002) i Coneixement, Llenguatge i Discurs Especialitzat (2000-). En el marc d'aquestes xarxes s'han organitzat diverses trobades científiques, congressos i col·loquis que igualment han disposat de suport econòmic.

2.2.4. Fonètica

Una altra disciplina lingüística que també fa ús d'eines informàtiques però que es caracteritza per una metodologia i un domini ben diferenciat és la fonètica, entesa com l'estudi experimental de la producció i la percepció dels sons de la parla.

A Catalunya existeixen laboratoris de fonètica a la UB, UdG, UdL, URV i UAB, així com a l'IEC. Mentre que alguns constitueixen administrativament unitats de suport a la recerca, d'altres responen a situacions distintes. La recerca es du a terme vinculada a departaments de filologia i es treballa sobre el català, l'espanyol, l'anglès i el francès.

La recerca en fonètica a la UAB es realitza al Departament de Filologia Catalana —centrada, d'una banda, en la interfície entre fonètica, fonologia i els altres components de la gramàtica i en l'estudi fonològic de la prosòdia i, d'una altra, en els models d'organització articulatòria i el canvi fonètic—, al Departament de Filologia Espanyola —dedicada especialment a les aplicacions de la fonètica al desenvolupament de les tecnologies de la parla en català i en espanyol, a l'anotació fonètica de recursos lingüístics i a l'estudi de la variació fonètica i de la prosòdia en espanyol—, al Departament de Filologia Anglesa —amb projectes sobre la modelització de les bases cogniti-

ves del llenguatge— i al Departament de Filologia Francesa —especialment en els àmbits de la prosòdia, el bilingüisme i l'adquisició del francès com a llengua estrangera. El Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat és la seu d'un equip, el Laboratori d'Anàlisi Instrumental de la Comunicació (LAICOM) (<http://kane.uab.es/_cc_laicom/>), que actualment concentra les seves activitats en la fonètica judicial, especialment en els problemes derivats de la identificació de locutors.

La UB organitza la seva investigació en fonètica al voltant del Grup de Recerca en Fonètica Experimental (GIFE) del Departament de Lingüística General (<<http://www.ub.es/labfon/princip.htm>>) i del Grup de Recerca en Fonètica Aplicada al Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura. El primer ha realitzat els seus treballs dels darrers anys en l'àmbit de la prosòdia i edita una publicació anual per donar a conèixer els seus treballs, els *Estudios de Fonética Experimental* (1984-), mentre que el segon s'ha centrat també en la prosòdia i, d'una manera més específica, en els aspectes fonètics de l'ensenyament i l'adquisició de segones llengües.

Al Departament de Filologia i Filosofia de la UdG, el Grup de Lingüística Aplicada integra el Laboratori de Fonètica d'aquesta universitat (<<http://web.udg.es/labfon/>>); la recerca s'orienta principalment cap a l'estudi descriptiu i teòric de la fonètica i la fonologia de la llengua catalana i de les llengües romàniques, amb especial atenció per la seva prosòdia i la seva estructura mètrica. També el Laboratori de Fonètica Pere Barnils al Departament de Filologia Catalana i Comunicació de la UdL (<<http://www.udl.es/arees/labfon/>>) dedica una atenció preferent a la descripció del català —especialment a la variant nord-occidental—, orientada cap als aspectes ortològics i les seves aplicacions a l'ensenyament i a la definició de l'estàndard oral per als mitjans de comunicació; en aquest centre es conrea també la història de la fonètica i la lingüística catalanes. La Unitat de Fonètica, integrada en els Serveis Lingüístics de la URV (<http://www.urv.es/la_urv/10_serveis/ufonetica/unitat_fonetica.html>) aglutina dues línies de recerca: d'una banda, l'estudi, l'avaluació i la prevenció de les patologies de la veu i de la parla i, d'una altra, la fonètica articulatòria i la seva interfície amb la fonologia, aquesta darrera vinculada al Departament de Filologia Anglogermànica.

Finalment, el Laboratori de Fonètica de l'IEC, reconegut com a grup de recerca consolidat per la Generalitat de Catalunya (<<http://www.iecat.net/recerca/programes/Filologica/laboratorifonetica.htm>>), s'ocupa de l'estudi de les característiques articulatòries i acústiques dels dialectes catalans, i de les tendències de canvi fonètic i fonològic en català antic i en català actual; també investiga els mecanismes de producció i coarticulació de vocals i consonants del català.

2.2.5. Processament del llenguatge i de la parla

Un camp interdisciplinari que, com esmentàvem abans, es troba en la confluència de la lingüística i la tecnologia, és el del processament del llenguatge i de la parla. El seu objectiu final és el desenvolupament d'aplicacions en diversos àmbits —traducció automàtica, recuperació i extracció d'informació, sistemes conversacionals—, però per assolir-lo cal desenvolupar eines —anàlitzadors morfològics, sintàctics o semàntics, transcriptors fonètics automàtics—, tecnologies —comprensió i generació del llenguatge, síntesi i reconeixement de la parla— i recursos —corpus textuals i orals. En aquest camp conflueixen, com hem dit, lingüistes, informàtics i enginyers de telecomunicació i, tant per la seva mateixa naturalesa com per una sèrie d'incidències externes, entre les quals destaca el creixement de l'anomenada *societat de la informació*, és un dels que més desenvolupament ha experimentat en els darrers anys.

En primer lloc, cal esmentar l'existència des del 1996 fins al 2000 del Centre de Referència en Enginyeria Lingüística (CREL) de la Generalitat de Catalunya, que aglutinà les tasques de set equips: el Grup de Recerca de l'IEC, integrat per les Oficines Lexicogràfiques i pel Grup de Recerca del Diccionari del Català Contemporani, el Grup de Tractament del Llenguatge Natural i el Grup de Tractament de la Parla de la UPC, el Grup de Recerca en Lingüística Aplicada al Tractament del Llenguatge de la UPF, el Seminari de Filologia i Informàtica de la UAB, format pel Grup de Fonètica i el Grup de Lèxic, el Grup de Variació en el Llenguatge de la UB, el Grup de Lingüística Aplicada de la UdG, integrat per la Unitat de Llengua Parlada i la Unitat de Morfologia Lèxica, i el Grup de Gramàtica Teòrica de la UAB.

En el marc del CREL es van desenvolupar recursos escrits, textuals i lèxics, i recursos orals, alhora que es van completar alguns dels existents; també es van crear o millorar eines per al tractament del llenguatge i de la parla i, en la darrera etapa del Centre, es van desenvolupar prototips d'una estació de treball lexicogràfica i d'un sistema d'accés oral a la informació. A part dels resultats obtinguts, el CREL representà un intent de resoldre un dels problemes més importants en les tecnologies del llenguatge: la dispersió d'esforços i de recursos, tant econòmics com humans, posant en comú recursos lingüístics, eines d'anàlisi i tractament i metodologies de treball. Aquesta iniciativa, però, no ha tingut continuïtat, amb la qual cosa es pot tornar fàcilment a una situació caracteritzada per la manca de coordinació i pel desaprofitament d'especialitzacions complementàries, amb prioritats de recerca determinades més depenent del finançament conjuntural que d'una política que defineixi a mitjà i llarg termini les necessitats en el camp de les tecnologies lingüístiques.

Pels motius que esmentàvem en començar aquest apartat, un dels principals pols de desenvolupament de les tecnologies lingüístiques a Catalunya ha estat la UPC. Actualment el Centre de Tecnologies i Aplicacions del Llenguatge i de la Parla (TALP) (<<http://www.talp.upc.es/>>) reuneix els investigadors del Grup de Tractament de la Parla i del Grup de Tractament del Llenguatge Natural i cobreix, per tant, una part important de les àrees de recerca pròpies del processament del llenguatge i de la parla. El centre compta també amb un investigador de la ICREA centrat en projectes de processament del llenguatge natural i de traducció automàtica.

Pel que fa al processament del llenguatge natural, assenyalaríem sis grups, l'activitat dels quals es resumeix breument a continuació: el ja esmentat Grup de Tractament del Llenguatge Natural de la UPC, el Centre de Llenguatge i Computació (CLiC) de la UB, el Grup d'Investigació en Lingüística Computacional (gilcUB) d'aquesta mateixa universitat, el Laboratori de Tecnologies Lingüístiques (LATEL) i el Grup de Lingüística Computacional (GLICOM), a la UPF, així com el Laboratori de Lingüística Informàtica (LaLI) de la UAB. Cal esmentar també que es realitzen projectes en aquest àmbit en el marc del Grup de Gramàtica Teòrica i al Departament de Filologia Francesa i Romànica de la UAB.

El Grup de Processament del Llenguatge Natural del Departament de Llenguatges i Sistemes Informàtics de la UPC (<<http://www.lsi.upc.es/~nlp/>>), que forma part del TALP, és un grup de recerca consolidat per la Generalitat de Catalunya. Ha disposat de finançament europeu, estatal i autonòmic, principalment a través de projectes de lexicografia computacional, de recuperació i extracció d'informació i de desenvolupament de recursos lingüístics, realitzats, en ocasions, en col·laboració amb el CLiC de la UB, que ha aportat el coneixement lingüístic que necessàriament ha de complementar el desenvolupament informàtic. La participació en el TALP, l'ha dut també a participar en projectes que impliquen la creació d'interfícies per a la interacció persona-màquina o el desenvolupament de sistemes de traducció automàtica de la parla.

Integrat en la Xarxa de Centres de Suport a la Innovació Tecnològica i acreditat pel Centre d'Innovació i Desenvolupament Empresarial (CIDEM), el CLiC (<<http://cllc.fil.ub.es/>>) es defineix com una quasiempresa de la UB i pertany al Parc Científic d'aquesta mateixa universitat. Acadèmicament lligat al Departament de Lingüística General, se centra en la recerca i la transferència de tecnologia en els àmbits del processament del llenguatge i la gestió del coneixement. Ha participat en el desenvolupament de recursos lèxics com *WordNet* en català i en espanyol o com *Lexesp* en espanyol, i en diversos projectes nacionals i europeus en els camps de la lexicografia computacional, la creació de recursos lingüístics i l'extracció i la recuperació

d'informació, en alguns casos en col·laboració amb el Grup de Tractament del Llenguatge Natural de la UPC. Derivat de l'activitat del CLiC ha sorgit, a partir de la Xarxa de Trampolins Tecnològics de la UB, l'empresa Thera (<<http://www.thera-clic.com/>>), dedicada a la creació de sistemes de recuperació, extracció i gestió de la informació, eines de suport a la traducció i recursos informàtics per a l'aprenentatge de llengües.

El gilcUB de la UB, vinculat a la Fundació Bosch Gimpera (<<http://www.ub.edu/gilcub/>>), ha participat en projectes europeus en l'àmbit dels recursos lèxics i en la creació d'interfícies en llenguatge natural i ha treballat també en traducció automàtica.

A la UPF, el Laboratori de Tecnologies Lingüístiques (LATEL) (<<http://www.iula.upf.es/latel/>>), un dels grups de l'IULA, treballa especialment en el desenvolupament d'eines per al tractament de corpus textuals i la detecció de neologismes. Cal esmentar també les tasques realitzades en el mateix Institut pel Grup de Lingüística Aplicada: Tractament del Llenguatge (LATRAL) (<<http://www.iula.upf.es/latralca.htm>>), grup consolidat per la Generalitat de Catalunya des del 1996 fins al 2000, especialment centrat en el projecte del Corpus Textual Especialitzat Plurilingüe, per al tractament del qual s'han creat eines d'anàlisi morfològica i sintàctica i eines més relacionades amb el treball terminològic.

També a la UPF, el GLICOM (<<http://mutis.upf.es/glicom/>>) es planteja l'estudi dels processos computacionals necessaris per abordar els diversos nivells de descripció lingüística, combinant tècniques simbòliques amb estadístiques, i disposa de projectes nacionals i europeus per desenvolupar eines d'anàlisi morfològica, sistemes de gestió documental i de corpus i materials interactius d'autoaprenentatge per a l'ensenyament de llengües assistit per ordinador que incorporin tecnologies lingüístiques.

La recerca del LaLI del Departament de Filologia Espanyola de la UAB (<<http://gemini.uab.es/SFN/LaLI.html>>) té com a objecte el processament lèxic, sintàctic i semàntic de la llengua espanyola i s'ha finançat amb fonts estatals; actualment desenvolupa el projecte FrameNet per a l'espanyol. Edita també *Info-Ling*, una llista de distribució sobre lingüística hispànica i una col·lecció d'estudis publicada a la pàgina web: *Estudios de Lingüística Hispànica*.

Les recerques en tractament de la parla s'han desenvolupat principalment, pel que fa al seu vessant més tecnològic, en el Grup de Tractament de la Parla de la UPC i en el Grup de Tecnologies de la Parla de la Universitat Ramon Llull (URL), i, des d'una perspectiva lingüística, en el Grup de Fonètica del Departament de Filologia Espanyola de la UAB.

El Grup de Tractament de la Parla del Departament de Teoria del Senyal i Comunicacions de la UPC (<<http://gps-tsc.upc.es/veu/>>), consolidat per la Generalitat de Catalunya i

integrat en el TALP, s'ha dedicat pràcticament a totes les àrees que formen les tecnologies de la parla: conversió de text a parla en espanyol i en català, reconeixement de la parla, també en les dues llengües, identificació i verificació del locutor i sistemes de diàleg, i ha disposat de finançament europeu, estatal i autonòmic, així com també de contractes amb el sector privat. Manté també una activitat important en el camp del desenvolupament de recursos per al reconeixement de la parla en diverses llengües —incloses les varietats americanes de l'espanyol— i recentment ha orientat algunes de les seves activitats a la traducció automàtica de la llengua oral. Ha col·laborat amb el Grup de Fonètica del Departament de Filologia Espanyola de la UAB en alguns projectes, com ara el desenvolupament de la versió catalana del sistema de dictat automàtic FreeSpeech de l'empresa Philips, o la creació del sistema d'informació meteorològica per telèfon a Temps, ambdós promoguts per la Generalitat de Catalunya. Les activitats d'aquest grup van propiciar la creació, l'any 1999, d'Applied Technologies on Language and Speech (ATLAS) (<<http://www.verbio.com/>>), una empresa dedicada al desenvolupament i comercialització de tecnologies de la parla.

A l'Escola Universitària Politècnica de Mataró, el Grup de Tractament del Senyal del Departament de Telecomunicacions i Arquitectura d'Ordinadors (<<http://www.eupmt.es/imesd/telematica/veu/>>) s'ha especialitzat en el reconeixement i la verificació del locutor, emprant la veu com a dada biomètrica.

Un altre centre on es desenvolupen tasques de recerca en el camp de les tecnologies de la parla és la URL. El Grup de Tecnologies de la Parla del Departament de Comunicacions i Teoria del Senyal a Enginyeria La Salle (<http://www.salleurl.edu/eng/elsDCTS/tsenyal/recerca/areaparla/tsenyal_recarlapres.html>) centra fonamentalment les seves activitats en l'àmbit de la conversió de text en parla, tant en aplicacions dedicades exclusivament al processament de la veu, com en aplicacions multimodals, que combinen informació acústica i visual.

El projectes del Grup de Fonètica del Departament de Filologia Espanyola de la UAB (<<http://liceu.uab.es/>>) han consistit sobretot en el desenvolupament i l'avaluació de mòduls lingüístics per a sistemes de conversió de text a parla en català i en espanyol, realitzats mitjançant convenis amb empreses; l'equip també ha participat en projectes europeus centrats en l'anotació fonètica de corpus orals per al desenvolupament de tecnologies de la parla i manté relacions de col·laboració amb els grups de la UPC i de la URL anteriorment esmentats.

Finalment, cal esmentar un projecte de diagnòstic ortològic del català per ordinador, portat a terme pel ja esmentat LATEL de la UPF en col·laboració amb Catalunya Ràdio.

2.2.6. Pragmàtica i anàlisi del discurs

Una altra línia de recerca que trobem a les universitats catalanes és la que s'articula al voltant de la pragmàtica i l'anàlisi del discurs. Esmentarem, primerament, la Xarxa Temàtica d'Estudis del Discurs (<<http://www.upf.es/dtf/xarxa/pral.htm>>), finançada des del 1997 per la Generalitat de Catalunya. Els equips catalans que hi participen són el Grup d'Estudis del Discurs (GED) del Departament de Traducció i Filologia de la UPF, el Cercle d'Anàlisi del Discurs (CAD) del Departament de Filologia Espanyola i el Grup de Recerca sobre Ensenyament i Aprenentatge de Llengües (GREAL) del Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, ambdós de la UAB, el Grup d'Estudis de Pragmàtica i Anàlisi del Discurs (GrEPAD) del Departament de Filologia Catalana de la UB, el Grup de Didàctica de les Llengües Estrangeres del Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la mateixa universitat, i el Cercle de Lingüística Aplicada del Departament d'Anglès i Lingüística de la UdL.

Aquests grups representen els nuclis de recerca en anàlisi del discurs i pragmàtica a les nostres universitats. El GED de la UPF té projectes subvencionats en el camp de l'anàlisi del discurs de la divulgació científica, d'una banda, i el discurs polític als mitjans de comunicació, d'una altra. En el marc del GrEPAD, en canvi, s'ha estudiat especialment el discurs oral, en relació amb el Corpus del Català Contemporani de la UB i s'anàliza la comunicació multimodal amb una especial atenció a l'estudi de la gestualitat i de la comunicació no verbal. El Departament de Filologia Catalana de la UB manté també una línia de recerca sobre l'estudi del discurs publicitari. A la UAB, el CAD, vinculat a la Facultat de Ciències de l'Educació, combina les qüestions més teòriques amb les implicacions en el context escolar i en l'ensenyament de primeres i segones llengües, considerant, en el seu projecte actual, el desenvolupament de la competència lingüística i discursiva en immigrants. Finalment, esmentarem un grup dedicat a l'anàlisi del discurs acadèmic, reconegut per la UB, al Departament de Filologia Hispànica d'aquesta universitat.

2.2.7. Adquisició i ensenyament de llengües

Una altra de les àrees transdisciplinàries és la que té com a objecte d'estudi l'adquisició i l'ensenyament de llengües. Tal com indicàvem al principi, si l'adquisició de la primera llengua s'estudia primordialment des de l'àrea de psicologia evolutiva, els departaments de les dites «filologies estrangeres» i també els de didàctica de la llengua i la literatura concentren bona part de la recerca en adquisició i ensenyament de segones llengües —de fet, terceres, a casa nostra— com ara l'anglès o el francès i, com els és propi, en didàctica del català i de l'espanyol.

Pel que fa als grups de recerca dedicats a l'aprenentatge i l'ensenyament de llengües estrangeres, trobem al Departament

de Filologia Anglesa de la UB el Grup de Recerca en Adquisició de Llengües (<<http://www.ub.es/filoan/cm.html>>) i a la UPF el Grup de Recerca en Didàctica de la Llengua i la Literatura Estrangeres (DiLLE) (<<http://magatzem.com/dille/web>>) a la Facultat d'Humanitats i el Grup de Recerca sobre Adquisició, Aprenentatge i Ensenyament de Llengües (GR@EL) (<<http://www.upf.edu/df/recerca/grups/gradit/grael/index.htm>>) a la Facultat de Traducció. La UAB té també un grup, el Grup de Recerca en Ensenyament i Aprenentatge de Llengües (GREAL), al Departament de Didàctica de la Llengua, la Literatura i les Ciències Socials. Al Departament d'Anglès i Lingüística de la UdL existeix una línia de recerca amb llarga tradició d'estudi dels diversos problemes de l'ensenyament de les llengües estrangeres, principalment l'anglès, portada a terme pel Centre de Recerca en l'Aprenentatge de Llengües Estrangeres (CRALLE) (<<http://www.udl.es/dept/dal/CRALLE/>>).

La recerca a l'equip de la UB s'ha centrat darrerament, a partir de projectes finançats, en la incidència de l'edat en l'adquisició de llengües estrangeres. En canvi, els grups de la UPF han dedicat més atenció a aspectes de tipus discursiu i textual, d'una banda, i als contextos i models d'adquisició i ensenyament i als processos més vinculats a la realitat de l'aula, d'una altra. El GREAL de la UAB ha realitzat projectes finançats sobre l'aprenentatge de la llengua escrita, el raonament metalingüístic i sobre el desenvolupament de competències lingüístiques en diverses situacions escolars. El principal interès del CRALLE és també el que podríem anomenar l'estudi dels problemes «a l'aula» amb les seves diverses ramificacions, inclòs, evidentment, el problema teòric de l'adquisició de les segones llengües.

La Generalitat de Catalunya ha finançat en aquest àmbit dues xarxes temàtiques, orientades sobretot a la didàctica: la Xarxa Temàtica de Didàctica de la Llengua des del 1997, i de l'any 2000 en endavant la Xarxa Temàtica d'Educació Lingüística i Formació d'Ensenyants en Situacions Multiculturals i Multilingües (<<http://dewey.uab.es/xelfemm/>>).

2.2.8. Traducció i interpretació

Tot i que potser estrictament no forma part de l'àmbit específic d'aquest report, no volem deixar d'esmentar, encara que d'una manera necessàriament molt succinta, la recerca sobre traducció i interpretació, donades les seves evidents connexions amb la lingüística. A Catalunya existeix un grup consolidat per la Generalitat de Catalunya en aquest àmbit, el Grup sobre el Procés d'Adquisició de la Competència Traductora i Avaluació (PACTE) (<<http://www.fti.uab.es/pacte/>>) al Departament de Traducció i Interpretació de la UAB, així com un grup reconegut per la UPF, el Grup d'Estudis d'Argumentació Discursiva i Traducció (GRADIT) (<<http://www.upf.es/df/recerca/grups/gradit/home.htm>>), del

Departament de Traducció i Filologia. El Departament de Traducció i Interpretació de la UAB és la seu de Grup de Recerca en l'Àmbit de les Tecnologies de la Informació Aplicades a la Traducció (TRADUMÀTICA) (<<http://www.fti.uab.es/tradumatica/>>), Grup que edita la revista electrònica del mateix nom i que també gestiona una llista de distribució sobre aquesta temàtica.

2.2.9. Sociolingüística

La sociolingüística, entesa com una ciència del llenguatge i amb sentit inclusiu quant als diversos enfocaments i varietat temàtica, té el seu lloc específic en aquest report. Tanmateix, seguint l'ús del terme que s'ha fet habitual a les nostres terres, hi incloem també la sociologia de la llengua i la política lingüística.

És en aquest sentit que hem esmentat anteriorment una altra peculiaritat de la recerca sociolingüística a Catalunya, és a saber, la participació, molt més directa que en cap altre dels àmbits considerats, de l'Administració autonòmica —d'antuvi a través de l'activitat de l'Institut de Sociolingüística Catalana de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya (<<http://cultura.gencat.net/llengcat/dgpl/index.htm>>).

La majoria de la recerca de la DGPL ha anat adreçada a estudis dins la línia de la sociologia de la llengua amb l'objectiu d'avaluar els efectes de la política lingüística oficial en camps diversos. Entre les grans línies de recerca en què es poden agrupar els projectes finançats i realitzats durant el període 1996-2002, predomina l'estudi de les actituds, el coneixement i els usos lingüístics, sigui territorialment (el conjunt del territori, Tarragona, Barcelonès, Vallès, Catalunya central —també sobre l'aranès a la Vall d'Aran), sigui sectorialment (món empresarial, retolació, publicitat i cinema, ensenyament secundari, centres d'atenció sanitària). A més, s'ha continuat el projecte INUSCAT (elaboració d'indicadors objectius en els àmbits dels mitjans de comunicació i indústries de la cultura, ensenyament i l'Administració local) i la ja esmentada participació en el projecte EUROMOSAIC.

Com ha estat assenyalat, la recerca sociolingüística a la universitat està condicionada per una inversió menor (una mica més de la tercera part, amb un 36,4 %, vegeu la taula 4) i una orientació científica i temàtica diferenciada en relació amb la recerca administrativa. El tema central que destaca clarament és el de la plurilingüïtzació creixent de la societat catalana, un fenomen que afecta intensament Catalunya en el marc de la globalització.

A la UB, hi identifiquem tres grups de recerca. El primer, GrEPAD, està associat al projecte VARCOM («Variació, comunicació multimodal i plurilingüisme: estils discursius i consciència lingüística en la producció de textos orals»), que té com a objectiu descriure i analitzar tant la variació en els estils discursius en textos orals produïts per parlants plurilingües com les ideolo-

gies lingüístiques d'aquests parlants entorn dels seus repertoris comunicatius. Aproximadament una tercera part del projecte correspon pròpiament a una línia de recerca sociolingüística: les ideologies lingüístiques. Un segon grup du endavant dues línies de recerca, l'una titulada «Noves dinàmiques sociolingüístiques» i l'altra titulada «L'evolució de les societats plurilingües: representacions, comportaments i capitals». Aquest grup s'interessa primordialment per l'estudi de la nova dinàmica sociolingüística a Catalunya, tant pel que fa a l'efecte de les polítiques públiques en els comportaments lingüístics privats com pel que fa a l'evolució d'una societat plurilingüe, les representacions que els actors socials se'n construeixen i la distribució social del capital lingüístic. Finalment el Grup d'Estudi de les Llengües Amenaçades (GELA) porta a terme una recerca sistemàtica sobre la diversitat lingüística a Catalunya (en especial arran de la creixent presència de les «llengües immigrades»), eventualment amb finalitats didàctiques i amb un clar interès per difondre una pedagogia social —ahora que s'interessa per l'impacte d'aquesta diversitat en l'evolució de la situació sociolingüística catalana i la planificació institucional.

A la UAB, hi identifiquem també tres grups de recerca. El primer, que ha comptat amb la participació de dos investigadors estrangers visitants en les seves activitats, ha centrat la seva recerca en els efectes que la globalització —no solament de l'economia i les relacions polítiques, sinó també cultural, comunicativa i mediàtica— induïx en les llengües, el discurs, la comunicació i la producció de textos en un context social on coexisteixen llengües diferents sotmeses a diverses relacions d'asimetria entre si. Al capdavant aquesta qüestió no és aliena a la plurilingüïtzació abans esmentada. El grup Comunicació Intercultural i Estratègies de Negociació (CIEN), un grup de composició interdepartamental i interuniversitària, amb participació d'una investigadora d'una universitat canadenca, estudia les pràctiques verbals i les estratègies de negociació del significat en la comunicació intercultural a Catalunya. Es tracta d'una recerca etnogràfica i d'anàlisi del discurs en situacions de comunicació entre immigrants i prestadors de serveis locals en contextos institucionals definits: les oficines d'estrangers de la Subdelegació del Govern, centres d'atenció primària (CAP) i centres d'ensenyament d'adults en dues ciutats catalanes. Finalment, cal tenir en compte l'activitat del Cercle d'Anàlisi del Discurs, ja esmentat a 2.2.6, pel seu component etnogràfic i sociolingüístic.

A la UPF la Unitat de Variació Lingüística ha participat en un projecte europeu de creació de materials educatius multimèdia per a l'ensenyament bilingüe, particularment en comunitats minoritàries europees. Així mateix ha fet recerca en el problema de la interacció de llengües en parlants plurilingües i plurilectals a Espanya.

Des de la UdL, sobretot des del Departament d'Anglès i Lingüística, però també des dels departaments de pedagogia i psicologia, geografia i sociologia i filologia catalana, s'han seguit dues línies de recerca. En primer lloc, el multilingüisme a la Vall d'Aran, tant pel que fa a la identitat com pel que fa a la transmissió intergeneracional. I en segon lloc, la relació entre l'ensenyament de la llengua minoritària i les actituds lingüístiques dels escolars.

Finalment, el grup de l'IEC ha continuat treballant en la línia de recerca sobre les relacions entre tria de llengües, discurs i identitat en la cultura juvenil, mitjançant una aproximació quantitativa que ha completat els resultats de la recerca qualitativa encetada amb anterioritat al període aquí ressenyat. Les seves activitats són ressenyades a les memòries de l'IEC (1995-1998).

Molts d'aquests grups han participat en la Xarxa Temàtica de Dialectologia, Pragmàtica i Sociolingüística, les activitats de la qual han estat finançades pel DURSI. Altres han participat també en la Xarxa Temàtica d'Estudis del Discurs, ja esmentada.

Aquesta breu relació permet assenyalar alguns trets. En primer lloc, es confirma, com s'ha avançat, una convergència d'interessos a l'entorn del problema de l'aspecte sociolingüístic de la immigració a Catalunya en el marc definit per la globalització i les seves conseqüències. Metodològicament, hi predomina el treball etnogràfic, amb un èmfasi en les pràctiques verbals, la construcció del discurs i les representacions, la comunicació i la negociació del significat en contextos institucionals, i un marcat interès pedagògic en alguns grups. En segon lloc, hi destaca el pes clar de la UB i de la UAB, amb el 37,4 % i amb el 35,1 % del pressupost total, respectivament, mentre que la UPF té un paper menor amb un 15,5 % de la despesa total. En tercer lloc, destaca l'absència de les altres universitats catalanes (UdG, URV, URL, UVic) en els projectes de recerca sociolingüística.

Cal incloure en aquest punt l'activitat del CIEMEN, especialment pel que fa a la seva participació en el projecte MERCATOR, iniciat en 1987 per encàrrec de la UE. L'objectiu del projecte són les llengües regionals i minoritàries d'Europa i també la interrelació entre les minories lingüístiques europees, amb vista a elaborar unes bases de dades, intercanviar informació i experiència, i facilitar la cooperació. MERCATOR és una xarxa de tres centres de recerca i documentació. Cada un treballa en un àmbit específic —l'Acadèmia Frisona (Ljouwert) s'ocupa de tots els nivells de l'ensenyament, la Universitat de Gal·les (Aberystwyth) s'ocupa dels mitjans de comunicació i el CIEMEN (Barcelona) s'ocupa de la legislació i altra documentació jurídica (<<http://www.ciemn.org/mercator>>). El projecte té un caràcter alhora documental i comparatiu, i ha continuat viu durant el període 1996-2002. A Barcelona s'ha prosseguit amb la docu-

mentació legislativa generada arreu i l'elaboració d'estudis monogràfics i comparatius. El centre MERCATOR - Legislació, amb seu al CIEMEN, té un òrgan de difusió —el *Butlletí Mercator*—, el qual inclou eventualment dossiers monogràfics, i publica la col·lecció «Working Papers / Documents de Treball» —dedicada més específicament a la recerca— i la col·lecció «CIEMEN-Drets Lingüístics». Així mateix, organitza activitats públiques, com ara tallers, conferències i simpòsiums.

Paradoxalment, la (migrada) recerca sociolingüística d'àmbit europeu o relatiu a altres regions del món ha quedat a mans de l'ISC —l'objectiu del qual és, ben entès, el seguiment del procés de normalització a Catalunya— i del CIEMEN, una fundació privada, i no pas del món universitari, la vocació del qual és d'aparar més enllà del que és local. Pel que fa a la universitat, les causes d'aquesta situació són diverses: l'estret lligam entre la recerca sociolingüística i els departaments de filologia catalana —per bé que no siguin els únics que hi participen—, el fet que aquella orientació no ha estat prevista en els plans de la recerca a Catalunya ni és promoguda per les directrius de la Direcció General de Recerca de la UE, la manca de preparació i/o d'interès dels professionals —la qual pot tenir a veure, en part, amb una inèrcia històrica de la universitat espanyola en allò que afecta la concepció de la lingüística general prevalent durant molts anys— i, és clar, el comprensible interès per problemes immediats que ens afecten molt directament.

Pel que fa a la infraestructura de recerca, cap dels grups esmentats no té laboratoris o instal·lacions de recerca adreçats a la sociolingüística ni hi ha equips estables. Sols a la UB s'ha creat i consolidat el Centre Universitari de Sociolingüística i de Comunicació (CUSC), el qual ni és pròpiament una institució autònoma de recerca ni té un finançament suficient, tot i aplegar la majoria de sociolingüistes (en el sentit més ampli del terme) d'aquesta universitat.

Malgrat l'experiència esmentada, malgrat el pes que l'Administració autonòmica atorga a la sociolingüística i malgrat l'interès d'altres zones europees i del món en el cas sociolingüístic català, no hi ha cap programa de tercer cicle especialitzat en sociolingüística. A tot estirar hi ha assignatures soltes en programes amalgama de temes molt diversos dins les ciències del llenguatge. No tenim, ni de bon tros, una oferta similar a la d'Euskadi, tot i el possible interès que podria atreure d'arreu.

Finalment, la recerca sociolingüística està esbiaixada cap a l'Administració. No debades l'Administració, en el període estudiat, n'ha gestionat quasi unes dues terceres parts de la despesa corresponent (63,5 %). L'examen de la recerca mostra una diversificació temàtica creixent, centrada sobretot en el multilingüisme, però amb el manteniment de dèficits estructurals importants. Falta en les universitats l'establiment de cen-

tres de recerca estables, així com programes de doctorat de sociolingüística. La riquesa de coneixement en aquest camp que ha acumulat el país no ha sabut convertir-se en una oferta acadèmica i investigadora de màxim nivell, que creiem plenament possible i necessària. En sociolingüística, doncs, el país hauria de plantejar-se fites ambicioses: la llarga experiència col·lectiva acumulada en aquest camp interdisciplinari hauria de permetre'ns ser competitius, i fins i tot capdavanters, en àmbit europeu i internacional.

3. LA RECERCA EN PSICOLINGÜÍSTICA: ENTORN INSTITUCIONAL I RESULTATS

Com s'ha assenyalat a § 2.1, la recerca psicolingüística és objecte d'un tractament diferenciat en aquest report. A continuació es desenvolupen els epígrafs corresponents a la delimitació del camp, l'entorn institucional, els resultats i una avaluació d'urgència a manera de conclusions específiques. Eventualment, els suggeriments de futur s'incorporen a les conclusions finals del report.

Tenint en compte que aquest apartat s'inclou dins del report de lingüística, i no de psicologia, s'ha restringit l'àmbit d'estudi a aquells aspectes que, segons el nostre punt de vista, tenen una relació directa amb la lingüística. D'aquesta manera, no s'han inclòs aquells aspectes de la recerca en psicolingüística relacionats amb els temes educatius (desenvolupament curricular), com, per exemple, estudis sobre l'adquisició de les competències de lectoescriptura; tampoc no s'han inclòs els estudis sobre el llenguatge en les patologies psicològiques, no relacionades directament amb el llenguatge (com, per exemple, l'anàlisi del discurs en pacients esquizofrènics) o amb aspectes d'avaluació (com, per exemple, l'elaboració d'escala per mesurar el desenvolupament lingüístic en poblacions específiques).

3.1. Entorn institucional

Pel que fa a la metodologia emprada, s'ha fet una cerca dels grups de recerca corresponents als departaments, instituts i altres unitats que es relacionen a continuació, així com a la base de dades PsycLit i s'ha procedit a identificar els grups de recerca pertinents. La base de dades del PsycLit inclou una bona part de revistes espanyoles; de totes maneres, en la mesura en què s'ha pogut (sigui a través de les pàgines web dels departaments o dels grups mateixos) s'ha intentat complementar la informació que dona aquesta base de dades. A partir de la identificació dels grups s'han fet les estimacions pertinents d'*inputs* i *outputs*.

3.1.1. Departaments, instituts de recerca i altres unitats

A la taula 5 donem una llista dels departaments universitaris en els quals s'ha identificat recerca que cau dins l'àmbit que ens ocupa:

TAULA 5

Universitat o centre	Departament o centre de recerca
Universitat Autònoma de Barcelona	Departament de Psicologia de l'Educació
	Departament de Traducció i Interpretació
Universitat de Barcelona	Departament de Lingüística General
	Departament de Psicologia Evolutiva i de l'Educació
	Departament de Psicologia Bàsica
	Institut de Ciències de l'Educació
Universitat Pompeu Fabra	Departament de Traducció i Filologia
	Institut Universitari de Lingüística Aplicada
Universitat Ramon Llull	Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport
	Facultat de Pedagogia
Universitat de Girona	Departament de Psicologia
Universitat Rovira i Virgili	Departament de Psicologia

3.1.1.1. GRUPS DE RECERCA

A partir de les dades facilitades per la Secretaria Científica de l'IEC s'han identificat els grups següents (taules de la 6 a l'11). El resum de les dades correspon al que consta a les pàgines web (quan existeixen) i/o a les fonts de l'IEC. Només s'han considerat grups que han tingut almenys un projecte finançat durant el període d'avaluació. És important tenir present que les dades són indicatives, ja que les informacions que s'han pogut obtenir va-

rien de manera important segons la universitat, si existeix, o no, pàgina web, el detall de la informació que hi apareix, etc.

També hem cercat als departaments que des de les facultats de filologia donen els cursos de psicolingüística (Departament de Lingüística General de la UB), però, malgrat que s'hi ensenya aquesta assignatura obligatòria de sis crèdits, no hi hem pogut trobar cap informació sobre grups de recerca existents en aquesta temàtica.

3.1.1.1.1. Grups consolidats

TAULA 6

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat de Barcelona	Departament de Psicologia Bàsica	Bilingüisme, Cervell i Adquisició del Coneixement	Sí

Professorat (estable + temporal)	Investigadors (ICREA R&C)	Becaris (FPI o equivalent a temps complet)	Estudiants
12	3	9	3

Beques

APC96-0125 (12.000 euros); APC99-0105 (24.000 euros) LEXESP: Creación de una base de datos informatizada del español
 1997SGR00351 (7.000 euros); 1999SGR00083 (12.000 euros); 2001SGR00034 (35.000 euros). Projectes de recerca per potenciar els grups de recerca consolidats

PB97-977 (14.000 euros) La representación del lenguaje en sujetos bilingües: niveles fonológico, morfológico y léxico

PB97-0956 (11.450 euros) Una teoría sobre los mecanismos de desambiguación léxica y sintáctica

PSS-0965 (14.000 euros) Language acquisition and use in multilingual societies

JSMF 20002079 (450.000 \$) Early Language acquisition and bilingualism Programa: Bridging Mind, Brain and Behavior

NIH (90.000 \$) Disorders of lexical access in speech production

BSO2001-3492-C04-01 (66.000 euros) Cerebro y lenguaje: estudio comparativo de poblaciones bilingües

2001PIRA 00219 (13.000 euros) Infraestructura de recerca

HFSP RGP 68/2002 (290.000 euros) Plasticity and specificity in subsystems of language in the developing brain

BSO2002-01211 (43.000 euros) Simulación de adquisición del lenguaje en bilingües: evidencias mediante neuroimagen funcional (ERPs y e-fMRI)

BSO2002-01545 (21.000 euros) Representaciones y procesos cognitivos implicados en la producción del habla

FPI: formació de personal investigador.

3.1.1.1.2. Grups amb finançament a convocatòries competitives

TAULA 7

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat de Barcelona	Departament de Psicologia Bàsica	Comunicació Humana	No

Professorat (estable + temporal)	Investigadors (ICREA R&C)	Becaris (FPI o equivalent a temps complet)	Estudiants
7 + 1	0	0	0

Beques

PB96-0399 (12.650 euros) Estrategias verbales de localización espacial y complejidad cognitiva en la comunicación referencial

BSO2002-02985 (2.000 euros) Significación de la ineficacia comunicativa en los mensajes de referentes complejos

FPI: formació de personal investigador.

TAULA 8

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat de Barcelona	Departament de Psicologia Bàsica	Desenvolupament Normal i Patològic del Llenguatge	No
Professorat (estable + temporal)	Investigadors (ICREA R&C)	Becaris (FPI o equivalent a temps complet)	Estudiants
6 + 1	0	2	0

Beques

CO97-0117 (24.100 euros) Fifth workshop of the European child language disorders

PB98-1264 (24.700 euros) La adquisición de las categorías gramaticales en el aprendizaje normal y patológico del lenguaje

FPI: formació de personal investigador.

TAULA 9

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat Autònoma de Barcelona	Departament de Psicologia de l'Educació	Pragmàtica i Comunicació	No
Professorat (estable + temporal)	Investigadors (ICREA R&C)	Becaris (FPI o equivalent a temps complet)	Estudiants/ no especificats
2	—	—	6

Beques

PB-97 0209 (11.450 euros) La construcción de la narración: coherencia y cohesión

FPI: formació de personal investigador.

TAULA 10

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat Rovira i Virgili	Departament de Psicologia	Processos Psicològics Bàsics	No
Professorat (estable + temporal)	Investigadors (ICREA R&C)	Becaris (FPI o equivalent a temps complet)	Estudiants
3+2	0	0	—
Beques			
PB96-1021 (12.000 euros) Aproximación psicolingüística al estudio del bilingüismo: la estructura del componente léxico y su incidencia en el procesamiento de oraciones			
BSO2000-1252 (15.000 euros) Análisis de las construcciones fonológicas, léxicas y prosódicas en el procesamiento del lenguaje: datos del habla normal y patológica			
NATIONAL ACADEMY OF EDUCATION (EUA). International Project on reading			
PIR1996. Equip d'infraestructura (import: 12.200 euros)			

FPI: formació de personal investigador.

3.1.1.1.3. Grups sense finançament identificat a convocatòries competitives

TAULA 11

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat Ramon Llull	Facultat de Pedagogia	Comunicació i Llenguatge	No
Professorat (estable + temporal)	Investigadors (ICREA R&C)	Becaris (FPI o equivalent a temps complet)	Estudiants
5	0	—	—
Beques			
No consten			

FPI: formació de personal investigador.

No s'especifica cap informació sobre els becaris predoctorals, per tal com no ha estat possible obtenir-ne.

3.1.1.1.4. Infraestructura de recerca - laboratoris

No hi ha gaire informació disponible sobre les instal·lacions de recerca. A la UB i la URV existeixen laboratoris amb un funcionament estable que permeten la realització d'experimentació amb

tècniques de temps de reacció. A tots els departaments on es fa recerca en aquest àmbit hi ha una àmplia mostra d'equipament per a la realització d'estudis observacionals (mitjançant sistemes d'enregistrament en vídeo i d'edició de les filmacions). Quant a equipaments més sofisticats, a la UdG, a la UB i a la URV existeixen sistemes d'enregistrament de l'activitat electrofisiològica del cervell, mitjançant els potencials evocats. Malauradament, no

existeix un sistema de registre de tècniques de neuroimatge funcional dedicat a la recerca psicolingüística en tot Catalunya.

3.1.1.1.5. Recerca - tercer cicle

No existeix cap programa de doctorat específic sobre la psicolingüística. En canvi, cal destacar l'existència d'un programa de doctorat interuniversitari i interdisciplinari (Programa de Doctorat en Ciència Cognitiva i Llenguatge) que inclou diversos departaments de quatre universitats: la UB, la UAB, la UPF i la URV. És un programa de doctorat que existeix des de fa més de deu anys i ha estat distingit tant per part del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports (MECE) amb la menció de qualitat com per la Generalitat de Catalunya en formar part de l'International Graduate School of Catalonia (IGSOC).

3.2. Resultats

Els resultats es presenten primer per separat per a cada grup i després en conjunt (taules de la 12 a la 17). Ja que la recerca en aquest camp és fàcilment mesurable en termes dels índexs d'impacte del *Science Citation Index* (SCI) i del *Social Science Citation Index* (SSCI), s'ha emprat aquest indicador. Per obtenir aquesta informació s'ha utilitzat sobretot la base de dades PsycLit, molt exhaustiva (també inclou la major part de les revistes espanyoles amb criteris d'excel·lència), també s'ha utilitzat la informació proporcionada per l'IEC, així com les pàgines web dels grups (en cas que existissin).

3.2.1. Grups de recerca consolidats

TAULA 12

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat de Barcelona	Departament de Psicologia Bàsica	Bilingüisme, Cervell i Adquisició del Coneixement	Sí
Nombre de publicacions a revistes amb factor d'impacte	Suma total dels factors d'impacte	Nombre de publicacions a revistes sense factor d'impacte	Nombre d'altres publicacions (llibres i capítols de llibres)
43	101,081	25	29

3.2.2. Grups amb finançament a convocatòries competitives

TAULA 13

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat de Barcelona	Departament de Psicologia Bàsica	Comunicació Humana	No
Nombre de publicacions a revistes amb factor d'impacte	Suma total dels factors d'impacte	Nombre de publicacions a revistes sense factor d'impacte	Nombre d'altres publicacions (llibres i capítols de llibres)
1	875	13	15

TAULA 14

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat de Barcelona	Departament de Psicologia Bàsica	Desenvolupament Normal i Patològic del Llenguatge	No
Nombre de publicacions a revistes amb factor d'impacte	Suma total dels factors d'impacte	Nombre de publicacions a revistes sense factor d'impacte	Nombre d'altres publicacions (llibres i capítols de llibres)
1	416	4	11

TAULA 15

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat Autònoma de Barcelona	Departament de Psicologia de l'Educació	Pragmàtica i Comunicació	No
Nombre de publicacions a revistes amb factor d'impacte	Suma total dels factors d'impacte	Nombre de publicacions a revistes sense factor d'impacte	Nombre d'altres publicacions (llibres i capítols de llibres)
1	1.318	6	9

TAULA 16

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat Rovira i Virgili	Departament de Psicologia	Processos Psicològics Bàsics	No
Nombre de publicacions a revistes amb factor d'impacte	Suma total dels factors d'impacte	Nombre de publicacions a revistes sense factor d'impacte	Nombre d'altres publicacions (llibres i capítols de llibres)
4	4.538	7	12

3.2.3. Grup sense finançament a convocatòries competitives

TAULA 17

Institució	Departament	Nom del grup	Consolidat
Universitat Ramon Llull	Facultat de Pedagogia	Comunicació i Llenguatge	No
Nombre de publicacions a revistes amb factor d'impacte	Suma total dels factors d'impacte	Nombre de publicacions a revistes sense factor d'impacte	Nombre d'altres publicacions (llibres i capítols de llibres)
–	–	–	–

3.2.4. Avaluació

En general, la producció a l'àrea és baixa. S'haurien d'establir mesures per incentivar una producció de qualitat. Si l'objectiu a mitjà termini és el de promoure la recerca en àmbit europeu, la situació actual és totalment insatisfactòria. Si exceptuem algun cas aïllat, la possibilitat de poder competir amb garanties a les convocatòries de recerca internacionals, atesa l'actual productivitat, és molt baixa.

3.3. Conclusions

L'àmbit de la psicolingüística és petit i la quantitat d'investigadors que existeixen a Catalunya és molt baixa. Si ens comparem amb països d'unes dimensions anàlogues a les nostres, el resultat no és gaire encoratjador. No és una línia prioritària, a cap nivell, no existeixen centres de recerca (tipus instituts, centres de referència o altres) dedicats a aquesta temàtica. És preocupant l'oportunitat que estem perdent quan ens comparem amb altres països europeus. En concret, per la manca total de promoció dels estudis sobre el bilingüisme. En els darrers anys, centres de recerca especialitzats en aquesta temàtica, des de la perspectiva de la neurociència cognitiva, han proliferat per tot Europa. No deixa de cridar l'atenció que a un país com el nostre, no es doni suport a aquest tipus d'estudi.

Hi ha dues excepcions en aquest panorama tan desolador. D'una part, el Programa de Doctorat de Ciència Cognitiva i Llenguatge, una rara mostra d'interdisciplinarietat i de superació de les barreres naturals que imposa el nostre sistema universitari. D'altra part, el grup de recerca consolidat de la UB, que, objectivament, passa el sedàs dels criteris d'excel·lència reconeguts arreu.

La societat (tant de dins, com de fora de Catalunya) fa demandes específiques entorn dels mecanismes i processos subjacents a l'aprenentatge i l'ús de les llengües i, en canvi, sembla que les institucions responsables de la recerca no hi posin cap interès.

Hi ha una manca total de directrius dins d'aquest camp. Potser amb vista a aprofitar els pocs recursos existents, seria convenient que des de les institucions s'establissin unes línies prioritàries (dins d'aquest àmbit) i que d'una manera efectiva (i no retòrica) es promogués la creació de grups grans. En aquest sentit, és encomiable l'existència dels grups de recerca consolidats, que suposen un primer pas en aquesta direcció. El fet, però, que tinguin un caràcter tot sovint limitat a una sola institució, dificulta la seva existència en un àmbit com el que ens ocupa.

4. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

4.1. Conclusions

Si prenem com a referència d'aquest diagnòstic els apartats corresponents a lingüística teòrica i descriptiva i lingüística aplicada de l'edició anterior d'aquests reports (1990-1995), així com el de sociolingüística, observem que, avui, l'estat de la recerca en l'àmbit d'aquestes disciplines no és gaire diferent que llavors.

Recordem que en aquell moment s'individuaven algunes causes infraestructurals que dificultaven o obstaculitzaven el foment de la interdisciplinarietat, sobretot en l'àmbit de la recerca bàsica, la qual cosa repercutia negativament en el desenvolupament de projectes de recerca en diversos àmbits més aplicats de la disciplina. Es trobava a faltar, a més a més, l'existència d'i-

niciatives orientades a l'optimització d'algunes tasques de recerca, especialment en els àmbits més aplicats, com ara la definició d'estàndards per al desenvolupament de recursos lingüístics en suport informàtic o de polítiques explícitament orientades a fomentar l'elaboració i distribució d'eines i recursos lingüístics encara inexistents per a la llengua catalana, però habituals en altres llengües.

Tot i que s'observa un cert progrés en els darrers anys, en termes generals el diagnòstic no varia substancialment d'un període a l'altre. És cert que en els darrers cinc o sis anys s'han iniciat diverses iniciatives orientades a trencar les barreres administratives que es posen com a obstacle per a una major col·laboració interdisciplinària —les xarxes temàtiques, els centres de referència (per exemple, el d'enginyeria lingüística) o alguns programes interuniversitaris de tercer cicle (per exemple, el de ciència cognitiva i llenguatge)—, però totes acaben topant amb allò que podríem qualificar com a problema endèmic per a la recerca i la formació en moltes àrees de les ciències del llenguatge: el pes de la tradició humanística en la nostra disciplina.

Aquest fet repercuteix negativament en dos aspectes bàsics per a la recerca. En primer lloc, els nostres llicenciats posseeixen, en general, una formació escassa o nul·la en determinats camps científicotècnics necessaris per dur a terme determinats tipus de recerca (per exemple, estadística, lògica, programació) i això, automàticament, els exclou com a potencials candidats per formar part d'equips de recerca que orienten les seves tasques en projectes que demanen l'aplicació de coneixements d'aquest tipus. En segon lloc, i en gran mesura a causa del primer factor que acabem d'esmentar, els grups de recerca encabits en facultats de filosofia i lletres o de filologia sovint no disposen dels recursos humans necessaris per elaborar propostes de projectes de recerca que resultin atractives a potencials socis en la indústria o a d'altres centres de recerca amb orientació més tecnològica.

Les principals conseqüències que es deriven d'aquesta situació són les següents:

- la recerca lingüística en les facultats d'humanitats es va restringint cada vegada més a l'àmbit de la recerca bàsica i, fins i tot en aquest cas, a terrenys dins la recerca bàsica que obvien alguns nous desenvolupaments teòrics que es fonamenten en diverses aplicacions d'eines matemàtiques o computacionals;

- la recerca aplicada, especialment en el camp de l'enginyeria lingüística i computacional, dins les facultats de lletres es redueix, cada vegada més, al mer desenvolupament de recursos auxiliars (és a dir, corpus o diccionaris en suport electrònic) per a projectes d'investigació posats en funcionament des de facultats de ciències o universitats politècniques.

Com a corollari, doncs, sembla que s'ha iniciat una tendència que està portant cap a les facultats i els departaments de

ciències, d'informàtica o de tractament del senyal alguns projectes de recerca en lingüística relacionats amb les noves tecnologies. No oblidem que són aquests projectes els que generalment disposen de majors recursos econòmics i de possibilitats de competir en convocatòries dins l'àmbit europeu.

A llarg termini, doncs, correm el risc que aquestes incipients relacions interdisciplinàries acabin per dissoldre's i desaparèixer definitivament, ja que els centres amb major potencial per desenvolupar recerca aplicada seran cada vegada més autosuficients i requeriran, cada vegada menys, la participació de lingüistes. Eventualment, la recerca més aplicada s'allunyarà dels avenços en recerca bàsica amb el perill de caure en l'estancament.

Alguns filòsofs i historiadors de la ciència (per exemple, J. Ravetz) han parlat de *ciència industrialitzada* per referir-se a la situació actual de la recerca en el món. Una situació en la qual els principals recursos econòmics per a la recerca bàsica deriven de projectes de recerca aplicada, sovint finançats per institucions privades, que, tanmateix, es beneficien enormement dels avenços teòrics fruit de tasques investigadores més bàsiques. No es tracta aquí de jutjar aquest estat de coses, però, en la mesura que aquesta descripció és acurada (i sembla que ho és), és important tenir present que qualsevol situació que posi en perill aquesta «aliança» entre els dos pols de la recerca pot tenir conseqüències negatives per al país.

La divisió entre ciències humanes i ciències pures té, des del punt de vista dels problemes i les preguntes que es plantegen els diferents investigadors, cada vegada menys sentit. Considerem l'antropologia, per exemple, una disciplina típicament vinculada a les facultats de lletres i als departaments d'història. Avui en dia, és difícil definir una frontera clara entre la recerca en aquest àmbit i la que es du a terme en certs departaments de biologia en camps com la paleoantropologia humana, l'ecologia de la conducta humana o les interaccions entre gens i cultura; i, tots plegats, són àmbits en què les ciències del llenguatge hi juguen o hi podrien jugar algun paper important.

4.2. Recomanacions

Si haguéssim de formular recomanacions o propostes de futur, les organitzaríem al voltant de tres eixos: la política científica, la recerca i la formació.

4.2.1. Política científica

Reconèixer l'especificitat de la lingüística en tant que àrea de recerca o àrea temàtica independent de les filologies i augmentar, per tant, la seva visibilitat en els programes de recerca.

Promoure línies que afavoreixin les connexions que la lingüística contemporània manté amb altres disciplines com ara l'antropologia, la biologia, les ciències de la computació i, en general, les ciències cognitives.

Determinar les prioritats de la recerca en aquest camp després d'un debat aprofundit amb tots els agents implicats, garantint una àmplia representació de tots els àmbits i de tots els enfocaments de la lingüística.

Promoure la diversificació de les línies de recerca, sense menystenir l'eventual aportació de la sociolingüística catalana universitària a l'estudi de la realitat d'altres regions europees i d'arreu.

Incloure la psicolingüística en els plans de la recerca i establir-hi línies prioritàries.

Establir mecanismes centralitzats, àgils i permanentment actualitzats per a la difusió de les activitats de recerca i per a l'accés a la informació sobre grups i projectes finançats pel sector públic.

4.2.2. Recerca

Continuar promovent la interacció entre grups de recerca i la concentració de recursos a través de centres de referència i de xarxes temàtiques. Pel que fa als primers, seria recomanable dotar-los de l'adequada infraestructura de gestió, de mecanismes que garantissin la col·laboració efectiva entre els seus membres, d'un procediment adequat de difusió dels resultats —per exemple, en allò que afecta la propietat intel·lectual dels recursos generats— i de criteris transparents pel que fa a la incorporació de grups.

Promoure un centre de recerca universitari —preferiblement interuniversitari i interdisciplinari—, en l'àmbit de la socio-

lingüística, amb uns objectius específics, que equilibri la distribució de recursos en un camp d'extrema sensibilitat pública i d'implicació governamental. La tradició profunda que ha acumulat el país en aquest camp obliga a plantejar-se fites ambicioses —i dur-les a terme.

Promoure d'una manera efectiva la creació de grups grans en l'àmbit de la psicolingüística i facilitar les relacions interdisciplinàries.

4.2.3. Formació

Repensar, en els futurs plans d'estudis, la ubicació de la lingüística en relació amb la seva tradicional vinculació a les filologies. En qualsevol cas, això no hauria de ser un obstacle perquè aquestes incorporessin, com fins ara, els ensenyaments de lingüística específics per al seu desplegament en el context actual.

Donar un suport institucional inajornable a la creació d'un grau específic en lingüística o ciències del llenguatge, amb caràcter general o atenent a criteris racionals de distribució territorial que tinguin en compte els recursos humans disponibles, i fomentar la creació de postgraus més interdisciplinaris i amb una major diversitat temàtica.

Contribuir al desplegament de postgraus o programes de doctorat coherents en l'àmbit de la sociolingüística.

Cal advertir, finalment, que qualsevol iniciativa que es vulgui dur a terme no pot ignorar la realitat existent, fruit d'un procés de creixement en ocasions no del tot planificat. A conseqüència d'això, s'han creat inèrcies que cal canalitzar perquè puguin servir de base a futures sinergies.

